

NÄSBY ANKARE

ETT RADHUSOMRÅDE FRÅN 1960-TALET

Ninel Magnusson

KV 105 Bebyggelsehistoria och byggnadsvård
Konstvetenskapliga institutionen vid Stockholms Universitet
Vt 2006

INNEHÅLL

INLEDNING	Syfte	1
	Metod	1
	Tidigare forskning	2
BAKGRUND	Näsby Slott, karolinskt, konstnärligt och marint	3
	Näsby Slott, arbetsplats för marin personal	5
PROJEKTET OCH MYNDIGHETERNA	Intresseföreningen Ankaret	6
	Arbetsgruppen Ankaret	7
	Bostadsrättsföreningen Näsby Ankare	8
	Nya svårigheter	8
	Arkitekterna Kruus och Hellmans förslag till stadsplan för kvarteret Ankaret, Moringen och Slottet	9
	Långa raden	11
DEN ARKITEKTONISKA UTFORMNINGEN	Planlösning och konstruktion	12
	Interiören	15
	Trädgårdsarkitektonisk planering	15
NÄSBY ANKARE	Ägarna och bostadsrätten	18
	Utveckling efter 1968	18
SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION		20
KÄLLOR OCH LITTERATUR		22
BILDFÖRTECKNING		23

Inledning

I sydöstra delen av Täby kommun, i nära anslutning till Näsby slott, ligger ett litet radhusområde bestående av 31 hus, som är sammanförda i 7 grupper. Det ligger mjukt infogat i den låga terrängen öster om slottsparken. Varje husgrupp bildar med sin anpassning till naturen en vacker övergång mot ängsmarken intill slottsparken och slottet och mot den östra slottsallén. Det är ett lummigt och inbjudande område dit promenerande människor gärna dras. Näsby östra slottsallé, som genomkorsar området och delar det i två delar, är ett omtyckt promenadstråk. Man kan härifrån gå in i slottsträdgården eller fortsätta Carl Robert Lamms väg ner till Näsbyviken och stigen utefter viken.

Radhusområdet, som har gatuadressen Långa raden, är intressant både genom sin byggnads- och landskapsarkitektur och genom sin tillkomsthistoria. Arkitektoniskt skiljer sig radhusen från den gängse bilden av enformigt sammankopplade husfasader i rad. Här framträder varje hus som en byggnad för sig och varje entré som ägarens avskilda och tydligt markerade betydelsefulla ingång till hemmet. En skylt vid infarten till området talar om att detta är Bostadsrättsföreningen Näsby Ankare. Det ger en antydning om en sjömilitär bakgrund.

Området ligger, som nämnts nära Näsby Slott, tidigare Sjökrigsskolan, på det som tidigare varit skolans övningsområde. Trots efterfrågan på mark i Täby, har ingenting byggts mellan radhusen på Långa raden och det inhägnade slottsområdet. Området ligger där med de stora ängsmarkerna framför sig, utan att kringliggande villabebyggelsen tränger sig på.

Syfte

För de familjer, som lyckades genomföra byggandet av husen utefter Långa raden, hade det varit många år av förhandlingar med olika myndigheter innan byggnationen kom igång. Mitt syfte med denna uppsats är därför att

- kommentera den process som ledde till byggandet av radhusen Långa raden i Täby
- beskriva radhusområdets och husens arkitektur och karaktär
- beröra boendeform och ägandeförhållanden
- kommentera utvecklingen fram till nutid

Frågeställningar

Vilka intressen låg bakom planeringen och byggandet av radhusområdet?

Varför har husen fått sin speciella arkitektoniska utformning?

Har husen förändrats sedan inflyttningen i slutet av 60-talet?

Har ägarförhållandet förändrats under denna tid?

Metod

För att få en så allsidig bild som möjligt av radhusområdet på Långa raden, dess historia och utformning har jag studerat kommunala och statliga handlingar, som rör byggandet av radhusen i kvarteren Ankaret och Moringen i Täby Köping/Kommun. När det gäller områdets historia, som har sin betydelse, har jag studerat litteratur om Täbys, speciellt Näsby Parks och

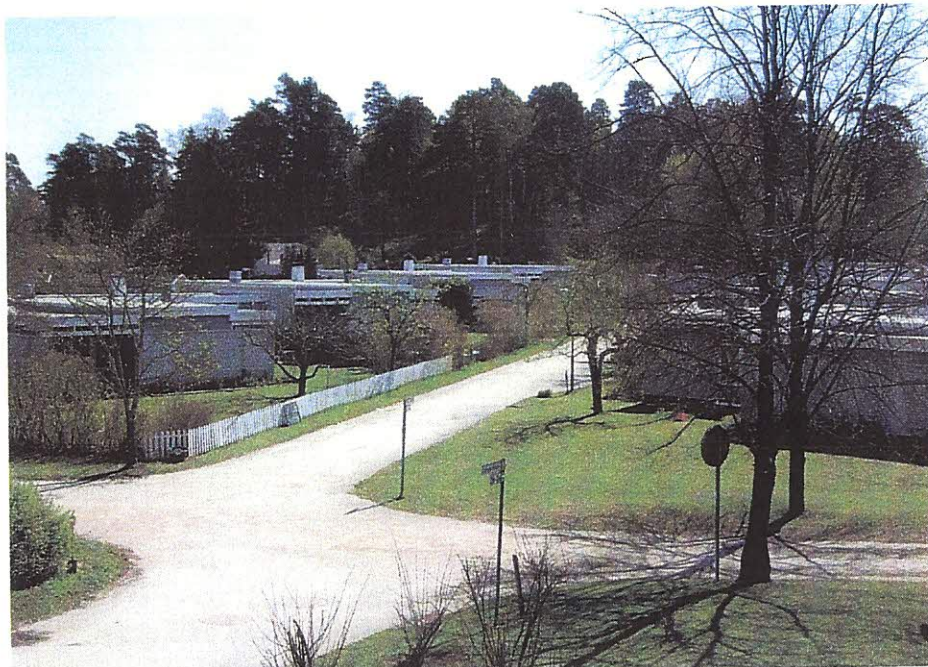

Näsby Slotts historia. Täby Hembygdsförenings skrifter har därvid givit värdefulla upplysningar. Radhusen på Långa raden kom till efter utdragna förhandlingar med olika myndigheter. I avsikt att klarlägga alla turer i tillkomstprocessen har jag tagit del av Bostadsrättsföreningen Ankarets verksamhetsberättelser, där särskilt den från 1971, har givit information om arbetet med planering, sökande av tillstånd och byggprocessens mödor. På stadsbyggnadskontoret i Täby har jag fått hjälp med att ta fram detaljplaner, ritningar, bygglov och skriftväxling mellan köpingen/kommunen, statliga myndigheter och bostadsrättsföreningen.

I radhusområdet har några av de boende ställt privat dokumentation till mitt förfogande. En annan viktig del av min information kommer från intervjuer med några bostadsrättsinnehavare, som bott i området från det att det byggdes. Slutligen har jag fotograferat i området, för att ge ett komplement till de ritningar som presenteras i uppsatsen. För att få en uppfattning om 1960-talets villaarkitektur och eventuell stilinfluens, när det gäller husens gestaltning har jag använt mig av facklitteratur, översikter över svensk arkitektur och över arkitektritade hus från hela världen.

Tidigare forskning.

Området Långa raden i Näsbypark, bostadsrättsföreningen Ankaret, har inte tidigare varit föremål för forskning.

Bild 1. Kvarteret Moringen. Utsikt mot öster över F- och G-husen

Bakgrund

Näsby Slott, karolinskt, konstnärligt och marint.

Det område i Näsbypark, där radhusen på Långa raden nu ligger, är intressant ur kulturhistorisk synpunkt. Det var tidigare en del av det omfattande markområde, som tillhörde Näsby Slott eller Näsby Säteri. Under 16-,17- och 1800-talen lydde stora delar av södra Täby socken under Näsby Säteri. Egendomen bytte ägare flera gånger under den tiden. Själva slottet uppfördes på 1600-talet av Peder Larsson Sparre efter ritningar av Nicodemus Tessin d.ä. daterade 1665-1667. Tessin hade i sin tur övertagit ritningarna från Jean De la Vallé. Det syns tydligt på ritningen över slottsträdgården, där två förslag är ritade över varandra på samma papper. Det ena förslaget visar en äldre stil, det andra den modernare franska stilen. Det senare förslaget blev utfört och präglar trädgården i dag¹

Bild 2. Näsby från trädgårdssidan

Erik Dahlberg har i sin *Suecia Antiqua* avbildat Näsby slott. Hans bild av huvudfasaden överensstämmer i stort sett med slottets nuvarande utseende. Sin storhetstid upplevde Näsby som säteri mellan 1716 och 1817, då det ägdes av släkten Meijerfeldt. I den stora parken samlades ofta sällskap från hovet till olika "divertissemang". Slottet brann på midsommardagen 1897. Taket och slottets inre förstördes och 1902 såldes egendomen på auktion. Den inköptes av ingenjör Carl Robert Lamm som byggde upp Näsby igen efter de tessinska ritningarna. Lamm gjorde egendomen till ett mönsterjordbruk med bl.a. Sveriges första elektrifierade ladugård.²

¹ Vingedahl, S.E. *Näsby slott på Lamms tid*. Täby Hembygdsförening skriftserie nr 11. 1973, sid 8.

² Jarneberg, Eric: *TÄBY, Historik, Trakter, Platser*. Täby 1993, sid 60

I en av Täby Hembygdsförenings skrifter *Näsby Slott på Lamms tid* finns en hel del fotografier från början av 1900-talet. Ett foto visar "ärtplockning på en åker nära slottet". Bergknallen i bakgrunden och tallskogen längre bort gör att åkern kan identifieras som den mark, där radhusen på Långa raden nu ligger.³

Bild3. Ärtplockning på en åker nära slottet. Några lammska familjemedlemmar har tillfälligt blandat sig i arbetet på fältet. Dora Lamm lägst i h.

För konstintresserade kan det vara intressant att veta, att C. R. Lamm var en stor konstkännare och konstsamlare. Under hans tid fanns på Näsby Slott en stor och berömd samling konst, konsthantverk och antikviteter. Han var svåger med Anders Zorn och nära släkt med Ernst Josephson. Under Lamms tid gästades Näsby ofta av tidens stora konstnärer, förutom Zorn bl.a. Bruno Liljefors, Carl Larsson och Carl Milles. Till det återuppbyggda slottets utsmyckning bidrog dessa med tak- och väggmålningar och skulptur. Till parken införde Lamm från Italien skulpturer, fontäner och ett mycket vackert brunnskar. Dessa konstverk finns fortfarande kvar i den byggnadsminnesförklarade trädgården.

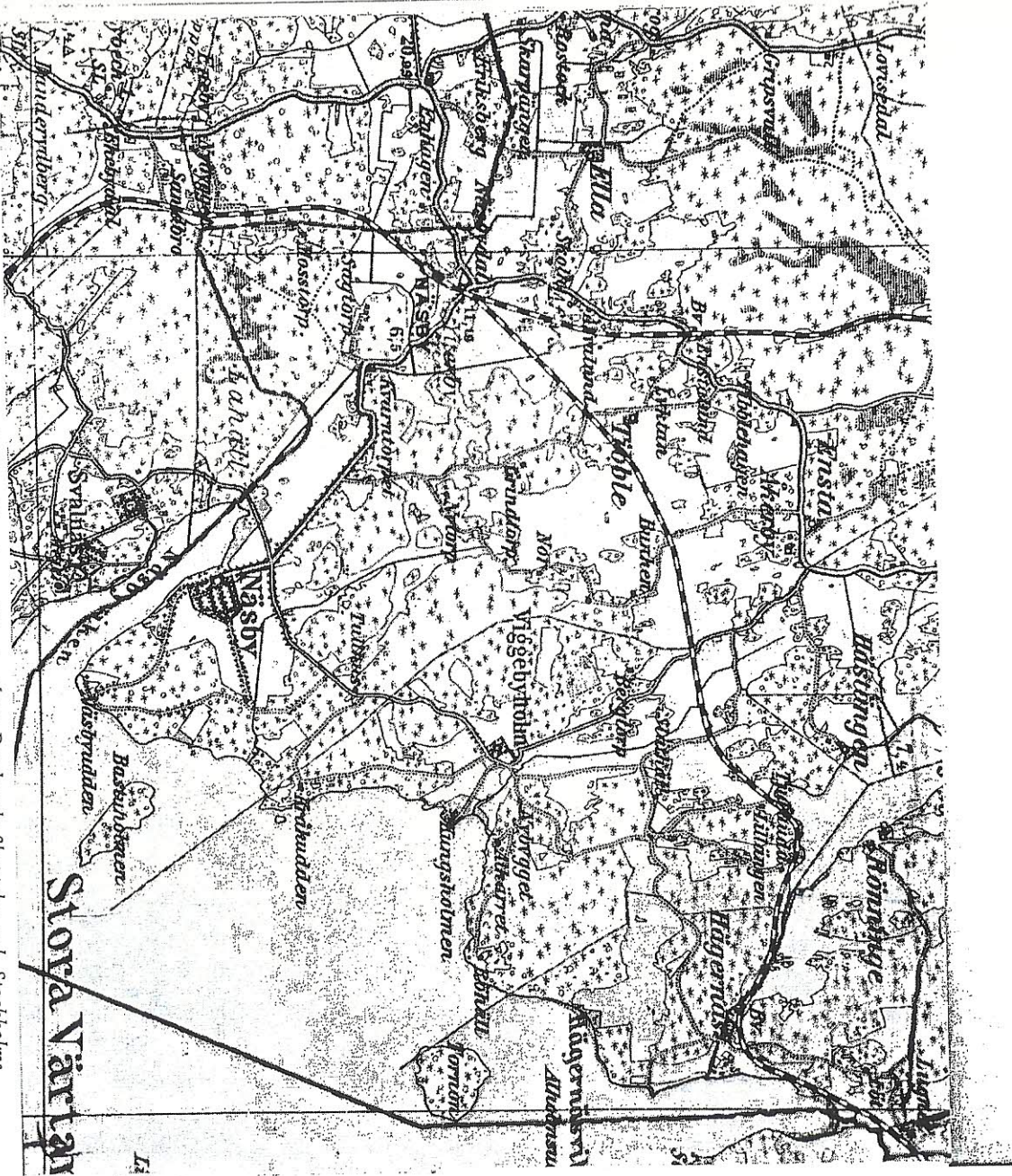
Näsby omfattade även under Lamms tid stora delar av södra Täby, det område som nu heter Näsbypark. Men också Lamm drabbades av ekonomiska bekymmer och han tvingades stycka av stora delar av egendomen, som såldes som villa tomter. Jordbruket måste läggas ner 1926. Efter Lamms död 1938 utbjöds slottet med omgivande park och ängsmark till försäljning. Staten köpte in slottet och c:a 60 tunnland för 290.000 kronor med avsikt att flytta Sjökrigsskolan från Skeppsholmen, där man saknade övningsområden till Näsby med dess större möjligheter.

Sjökrigsskolan flyttade in på Näsby 1943. Slottet behölls intakt, så när som på att en flygel tillbyggdes och inreddes till lärarrum. Skolbyggnad, kaserner och kadettmäss byggdes nya i en del av den gamla fruktträdgården. Slottsparken med den franska barockträdgården behölls, men i förenklad form. I parken fanns, som tidigare nämnts, flera fasta konstverk, vilka bevarades och vårdades. Stallet från 1665 användes för förvaring av marin materiel, och spiltorna med hästnamnen finns fortfarande kvar.⁴

³ Vingedahl, S.E. 1973, sid 80

⁴ Jarneberg, Eric: Täby 1993, sid 61

Näsby med utgårdarna Ella och Tibble. Utsnitt ur "Karta öfver Danderyds Sheepslag och Stockholms stad". Uppmätt 1902. Graverad och tryckt år 1907.

Till slottet leder två långa alléer planterade med företrädesvis lindar: den ena allén från Roslagsnäsby stationssamhälle, den heter numera Näsby Allé. Den andra allén, som leder från båtbyggnaden vid Stora Värtan, heter nu Allévägen. Träden i alléerna planterades redan på 1780-talet av greve Meijerfeldts trädgårdsmästare. Slottet, barockträdgården och alléerna är statliga byggnadsminnen.

Näsby Slott, en arbetsplats för marin personal

Omlokaliseringen av marinens utbildning av officerare i Flottan och Kustartilleriet, från ett centralt läge i Stockholm till Näsbypark i Täby, en av de norra förorterna, orsakade en del problem för personalen. Bostadsmarknaden här i Sverige efter andra världskriget var besvärlig för många. Särskilt besvärlig var den för den kategori, som genom sitt arbete eller sin tjänst tvingades byta bostadsort ofta. Dit hörde bl.a. officerare inom marinen, d.v.s. inom flottan och kustartilleriet.⁵ Befordringar eller andra förändringar av tjänsten medförde en rotation av officerare mellan Stockholm, Göteborg, Karlskrona, Gotland, Härnösand och Luleå. Inom Sjökrigsskolan i Näsbypark, Kustartilleriets Stockholmsregionen kunde tjänstgöringen vara förlagd till Stockholms stad, olika lokaler i Vaxholm och på Rindö, till Berga på Södertörn, eller någonstans ute i skärgården, eller till sjöss.

Vid en del anläggningar fanns tjänstebostäder, men ofta i otillräckligt antal. 1943 flyttades, som nämnts, Kungl. Sjökrigsskolan (KSS) från Skeppsholmen i Stockholm till Näsby Slott i Täby. I samband med de nybyggnader, som gjordes för att tillgodose Sjökrigsskolans behov, byggdes på initiativ av dåvarande chefen för Sjökrigsskolan även två tvåvånings bostadshus i nära anslutning till skolans område och på skolans mark. Ägandet organiserades som en bostadsrättsförening "Sjö- och Kust". Marken uppläts med tomträtt. Det ena huset inrymde bostad för Chefen och Souchefen för Sjökrigsskolan, det andra innehöll fyra lägenheter för officerare som tjänstgjorde på skolan.⁶ Det var ett bra initiativ, men otillräckligt.

Ett 20-tal lärare/officerare var förordnade vid skolan på heltid varje år, förutom de lärare som tjänstgjorde vid staber inne i Stockholm och som hade deltidstjänst vid Sjökrigsskolan. Det fåtal nya bostäder som byggdes i anslutning till Sjökrigsskolan täckte inte behovet av lägenheter och Täby köping hade ännu inte kommit igång med byggande av hyreshus i någon nämnvärd utsträckning. Bebyggelsen i Näsbypark bestod vid den här tiden av villor och sommarstugor.⁷ Förbindelsen med centrala Stockholm var sedan 1937, när Djursholmsgrenen av Roslagsbanan förlängdes till Näsbypark god, med en avgång varje halvtimme och en halvtimmes resa till Engelbrektsplan som var slutstation ända fram till 1960-talet. Men trots goda kommunikationer blev pendlandet betungande för lärare och tjänstemän vid Sjökrigsskolan. De flesta hade familj och barn och ville ha möjlighet att tillbringa mer tid med familjen under de perioder de tjänstgjorde i land.

⁵ Bostadsrättsföreningen NÄSBY ANKARE, verksamhetsberättelse för 1956-1968. Näsby 1971, sid 1.

⁶ Intervju med kommandörkapten Torsten Malm 2006-05-09

⁷ Jarneberg, E. *Täby förr och nu i bild*. Täby Hembygdsförenings skrift Nr 28. 1999, sid 84. Flygfoto: Oscar Blad.

Projektet och myndigheterna

Intresseföreningen Ankaret

På grund av den rådande bostadssituationen slöt sig därför ett antal officerare ur Marinen samman i en intresseförening i september 1956 för att försöka göra något för att "underlätta bosättningen vid tjänstgöring i Stockholm eller dess närhet". Förebilden var ovan nämnda bostäder i föreningen "Sjö- och Kust." Man ville kopiera denna idé, men i större skala. Det är intressant att följa utvecklingen av denna ambition. Den redogörelse för utvecklingen av detta initiativ, som här följer, baserar sig på en verksamhetsberättelse för Bostadsrättsföreningen Näsby Ankare av år 1971, sammanställd av kommandörkaptenerna Bertil Åhlund och Torsten Malm som varit drivande i projektet från starten.⁸

I en skrivelse till Chefen för Marinen (CM) anhöll föreningen 1956 om medverkan och stöd, när det gällde att hos olika myndigheter utverka tillstånd för att bygga bostäder i anslutning till Sjökrigsskolan på mark, som tillhörde skolan. CM liksom Chefen för Sjökrigsskolan (CSS) tillstyrkte och ärendet överlämnades till Fortifikationsförvaltningen (FortF). I samarbete med Täby stadsplanekontor gjordes flera utkast till stadsplan, som diskuterades med CM och FortF. Täby kommun var välvilligt inställd till planerna.

Markköp kunde inte komma ifråga enligt FortF. Man förordade i stället tomträttsupplåtelse. Intresseföreningen infortrade förslag på hus från ett flertal firmor. I februari 1957 överlämnades ett byggnadsförslag till FortF, CSS och Täby köping. Forsvarsväsendets instanser tillstyrkte omgående.⁹

Eftersom området för den nya bebyggelsen gränsade till Näsby Slott, som i lag skyddades som statligt byggnadsminnesmärke, måste synpunkter på byggnationen inhämtas från Kungl. Byggnadsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet. Dessa instanser hade inte något att erinra mot förslaget. Allt såg positivt ut för intresseföreningen.

Men Täby köping beslöt den 1 mars 1957 att avstyrka framställningen med motiveringen att den inte ville medverka till att "KSS område beskars" och ansåg att bebyggelse av ett annat område i Näsbypark skulle vara mindre störande "av etiska och praktiska skäl". FortF fortsatte förhandlingar med Täby köping, vilken gick med på att godkänna en stadsplan inom KSS område, men på villkor att det skulle vara en plan för hela områdets framtida användning. Täby köping hade vid denna tid förhoppningar på markförvärv för köpingens del inom området och önskade förhandla med FortF om detta.

Trots att FortF i en skrivelse till Täby köping i februari 1958 meddelat, att "upplåtelse eller överlåtelse till enskilda personer eller sammanslutningar om ytterligare mark för bostadsbebyggelse inom området icke kommer att tillstyrkas", ändrade Täby köping inte sin inställning utan vidhöll att byggnadsnämnden endast skulle tillstyrka ett byggplaneförslag som gällde all KSS mark utanför själva slottsparken

Positionerna var därmed låsta och projektet råkade in i ett dödläge Styrelsen upplöstes, men en arbetsgrupp kvarstod.¹⁰

⁸ *Bostadsrättsföreningen NÄSBY ANKARE*. 1971, sid 1

⁹ *ibid*, sid 2

¹⁰ *ibid*, sid 3

Arbetsgruppen Ankaret.

Under tre år prövade arbetsgruppen olika utvägar ur stilleståndet. 1960 lät Täby köping förstå att föreningens byggnadsplaner kunde komma att tas upp igen. Stadsplanekontoret gjorde ett nytt utkast till byggnadsplan omfattande inte mindre än 47 lägenheter. Men nu hade inställningen från Marinen svängt. Chefen för Sjökrigsskolan ansåg att skolan hade behov av att disponera hela området för övningar. Dessutom ifrågasatte CSS att det fortfarande förelåg behov av de bostäder som föranlett bildandet av Intresseföreningen. Täby köping hade nämligen projekterat och byggt upp flera hyreshusområden i närheten av Sjökrigsskolan.¹¹

Intresseföreningens styrelse lät göra en "marknadsundersökning". Den visade att inom stora delar av Marinens befälskårer fästes förhoppningar vid föreningens verksamhet. Intresseföreningens medlemsantal hade också ökat sedan starten.

Föreningen vände sig nu direkt till Chefen för Marinen. Både Chefen för Sjökrigsskolan och Intresseföreningen fick lägga fram sina synpunkter för CM i maj 1962. Resultatet blev att CM meddelade tillstånd till bebyggelse av det område som föreningen nu disponerar.¹² (Bilaga 1)

Intresseföreningen hade därmed fått en grund för fortsatt och intensifierat planeringsarbete och styrelsen reorganiserades. Vid denna tidpunkt hade föreningen 18 betalande medlemmar. (Bilaga 2)

Den nya styrelse för intresseföreningen Ankaret, som valdes 1962, anlidade intendenten Nils Öberg, Näsbypark, som konsult. Öberg var vid denna tid anställd vid Riksbyggen. Genom hans förmedling engagerades också Ingenjörfirman Orrje & Co AB som konsult vid det fortsatta projekteringsarbetet. Genom dess försorg och i samverkan med berörda myndigheter och med föreningens styrelse genomfördes översiktiga geotekniska undersökningar av området. En grundkarta utarbetades som underlag för stadsplanen och anslutningsmöjligheter för vatten och avlopp studerades. Nu framlades också idéskisser för stadsplan och hustyper.

För att arbetet skulle kunna bedrivas hade intresseföreningens medlemmar tillskjutit medel och Orrje & Co välvilligt lämnat kredit för stora delar av kostnaderna.

Ett fullständigt projekt presenterades vid ett Intresseförenings möte i oktober 1962. 25 intressenter deltog i mötet. Intendent Öberg redovisade stadsplaneförslaget och arkitekt Ingmar Kruus vid Orrje & Co föredrog förslag på hustyp med hjälp av ritningar. Denna stadsplan omfattade 30-40 (efter föreningens val) sammankopplade hus av L-typ. Husen kunde byggas med 3-6 rum. Produktionskostnaden för ett hus på c:a 120 kvm kalkylerades till 110 000 kronor. Statligt lån kunde utgå med 65 000 kronor, vilket betydde att den beräknade kontantinsatsen för den enskilde medlemmen skulle uppgå till 45 000 kronor.¹³

Styrelsen bedömde att byggande kunde påbörjas hösten 1963 och att inflyttning skulle kunna påbörjas hösten 1964.

I maj 1963 överlämnade föreningen skrivelser och skisser på stadsplan och hus till Chefen för Marinen och till Täby köping med anhållan om godkännande. Planerna godkändes tämligen omgående.

¹¹ Jarneberg, Eric: *TÄBY*, 1993, sid 63.

¹² Chefen för Marinen Nr OP G 412:4, 1962.

¹³ *Bostadsrättsföreningen NÄSBY ANKARE*. 1971, sid 5

I juli anhöll föreningen hos Fortifikationsförvaltningen om markupplåtelse med tomträtt till föreningen av den berörda marken inom Sjökrigsskolans område. Men först den 21 januari 1964 fick föreningen svar från FortF. Svaret var positivt, på det villkor, att man kunde komma överens om en skälig tomträttsavgäld.

Bostadsrättsföreningen Näsby Ankare

I december 1963 bildades Bostadsrättsföreningen Näsby Ankare, med samma styrelse som Intresseföreningen. Intresseföreningen fortlevde som ideell förening, medan bostadsrättsföreningen var en ekonomisk förening, vars styrelse nu övertog det ekonomiska ansvaret för verksamheten

Under andra halvåret av 1963 hade Intresseföreningen tagit upp förhandlingar med Stiftelsen Eva och Fabian Tamms familjefond om samarbete. Stiftelsen önskade uppföra en bostadsbyggnad på Kronans område i Näsbypark och ville träda in som bostadsrättsinnehavare i tre av föreningens hus. Stiftelsen var beredd att ge Intresseföreningen ett lån på c:a 300 00 kronor, ett arrangemang som gynnade båda parter.

De fortsatta förhandlingarna med FortF resulterade i att ett köpekontrakt upprättades. Om bostadsrättsföreningen köpte in marken skulle kostnaden för exploatering av marken bli en fråga mellan föreningen och Täby köping. Orrje & Co utarbetade därför en fullständig exploateringsplan och förslag till ordnande av vatten och avlopp. Ingenjörfirman utarbetade även studier över olika uppvärmningssystem för husen. I mitten av april överlämnades stadsplanen till Täby köping, som godkände den och beslöt att "utställa" den redan 15 juni.¹⁴

Diskussionerna om husens utformning pågick under flera månader och flera förslag utarbetades och modifierades i samarbete med Orrje & Co. Som huvudarkitekt inträdde nu Arkitekt SAR Lars Hellman. Beställningar på huvud- och byggnadsritningar lämnades till Orrje & Co i juni 1964. Efter ingående utredningar hade styrelsen beslutat att husen skulle förses med elektrisk uppvärmning, något som både gynnade en ren miljö och föreföll ekonomiskt lönsamt på sikt i ett land med god tillgång på vattenkraft.

Nya svårigheter

Men frågan om förvärvande av statlig mark var kontroversiell. Den måste underställas Kungl. Maj:t för avgörande. I en proposition i november 1964 föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att "angivna markområden i Täby" skulle upplåtas mot tomträttsavgäld.¹⁵ Företrädare för andra intressen hade också inlämnat propositioner i frågan och det hela utvecklade sig till en markpolitisk principfråga.

Ärendet bereddes i statsutskottet, som påpekade att tomträttsinstitutet inte kommit till användning för Kronans del annat än i enstaka undantagsfall. Enligt praxis hade tomträttsinstitutet endast kommit att tillämpas av kommunerna. Utskottet föreslog att Kungl. Maj:t toge upp förhandlingar med Täby kommun om köpingens förvärvande av markområdet

¹⁴ Bostadsrättsföreningen NÄSBY ANKARE. 1971, sid 8

¹⁵ Kungl. Maj:t: Proposition nr 190 . bil 2 punkt 5, 1964

och upplåtande av tomträtt. i det angivna området.¹⁶ Detta blev riksdagens beslut 15 december 1964.

Det visade sig dock vid förhandlingar mellan Täby köping och representanter för Kungl. Maj:t (förvars- och finansdepartementen) och FortF, att Täby köping inte ansåg sig ha råd att förvärva markområdet och att köpingen inte heller hade möjlighet att inarbeta områdets exploatering för bebyggelse inom de närmaste åren. I detta ovissa läge beslöt styrelsen för bostadsrättsföreningen att uppvakta finansministern, Gunnar Sträng för att om möjligt påskynda ärendet. Företräde erhöles 27 april 1965.¹⁷

Uppvaktningen hade till följd att en ny proposition framlades av Kungl. Maj:t i november samma år. Denna proposition (nr 155) innehöll förslag att riksdagen dels skulle medge upplåtelse med tomträtt av angiven mark i Täby till föreningen Näsby Ankare och till stiftelsen Eva och Fabian Tamms minne, dels anvisa ett investeringsanslag för exploatering av detta område. Riksdagen beslutade enligt propositionens förslag 16 december 1965.

Arkitekterna Kruus och Hellmans förslag till stadsplan för kvarteret Ankaret, Moringen och Slottet i april 1964.

Efter riksdagsbeslutet kunde arbetet återupptas med Täby Köping om stadsplanen, med FortF om exploateringsavtalet och med Orrje & Co om handlingar gällande grundläggning och husbygge. Besvär anfördes mot stadsplanen av ägaren till en grannfastighet, men Kungl. Maj:t avslög klagomålen.

Stadsplaneförslaget omfattade ett område inom stadsdelen Näsbypark mellan Djursholmsvägen – Slottsvägen och Näsby Slottspark. För detta område gällde byggnadsplaner fastställda 28 mars 1935 och 30 december 1944.¹⁸

Förslaget kompletterades med en beskrivning av arkitekternas motiv för placering och utformning av bebyggelsen. Nybebyggelsen grupperades intill den villabebyggelse, som redan fanns utefter Slottsvägen. Syftet var, enligt arkitekterna, att frilägga de öppna markerna närmast slottsparken. På det sättet kunde man behålla det vackra samspelet landskapsmässigt och miljömässigt med slottet, slottsparken och det öppna landskapet ner mot Näsbyviken.¹⁹

Arkitekterna påpekade i beskrivningen, dels att slottets park och de alléer som leder mot slottsparken var statligt byggnadsminnesmärke, dels att den föreslagna markdispositionen överensstämde med de synpunkter och önskemål som framförts av Marinens myndigheter. Genom att nybebyggelsen lades längre bort från slottet och parken skulle den inte störa synfältet, varken in mot slottsparken eller ut från den. Husens diskreta ljusa färg sågs som en återspeglning av slottsfasaden och den plana taksilhuetten gjorde att hela husraden kom att följa terrängens kontur. De låga husen skulle sjunka ner bakom den svagt sluttande ängen.

¹⁶ Statsutskottets utlåtande nr 207, 1964

¹⁷ Bostadsrättsföreningen NÄSBY ANKARE. 1971. Bilaga 5.

¹⁸ Täby kommun, Stadsbyggnadskontoret: Förslag till stadsplan för kv. Ankaret, Slottet m.fl. 1964.Reviderat 1966

¹⁹ Länsstyrelsen i Stockholms län: Resolution 14.12.1966. Avskrift av förslag till stadsplan för kv ANKARET, Slottet m.fl. Täby köping Stockholms län. Bilaga A sid. 2-3. 1964

Bild4. De låga husen sjunker ner bakom den svagt sluttande ängen

Den svenska Plan- och Bygglagen (PBL) kom inte förrän 1987, men Kruus och Hellmans förslag till utformning av radhusen i Näsby Ankare fyller väl de skönhetskrav som senare återfinns i PBL kap 1 §3: "Byggnader skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Byggnader skall ha en yttre form och färg som är estetiskt tilltalande, lämplig för byggnaderna som sådana och som ger en god helhetsverkan."

I arkitekternas förslag redovisades markens beskaffenhet och vilka åtgärder, som måste vidtagas inför grundläggningsarbetet. I vissa partier erfordrades en källarkonstruktion med särskilda grundförstärkningar. Bebyggelsen föreslogs utformad som envånings vinkelhus, som skulle sammanbyggas så att uterum av olika valör skapades – dels enskilda uteplatser i anslutning till varje byggnad, dels olika gårdsrum intill bostadskvarteren. Bostadsytan för varje lägenhet blev på 130 kvm samt ett förråd om 30 kvm i enplanshusen. De fyra souterränghusen hade en bostadsyta om 130 kvm på den övre våningen, men dessutom en gillesstuga på 30 kvm under vardagsrummet. I dessa hus inrymdes garage och förråd bredvid entrén under kök och allrum. Hela den inre delen av området föreslogs bli bilfritt. Friliggande garage och parkeringsplatser skulle förläggas på mark intill infartsgatorna.

Detta förslag godkändes av Länsstyrelsen i december 1966.²⁰ Täby byggnadsnämnd meddelade byggnadslov i juni 1967.²¹ (Bilaga 3)

²⁰ Länsstyrelsen i Stockholms län: Resolution 14.12.1966. III G1-106:66

²¹ Täby Byggnadsnämnd. Dnr 91/67 B: Byggnadslov

Långa raden

I den detaljplan som upprättades i april 1964 ser man inte några namn på gator och kvarter i det nyexploaterade området.²² Diskussioner i namnfrågan fördes mellan FortF och Täby kommun redan vid tidigare stadsplaneändring. Läget intill Sjökrigsskolan hade påverkat valet av namn på kvarteren: Sjökadetten, Matrosen, Ankaret och Moringen. Även gatunamn i närliggande områden, som bebyggdes under sent 50-tal och tidigt 60-tal fick namn med marin anknytning t.ex. Eskadervägen, Kryssarvägen och Fregattvägen. (Bilaga 4A, 4B, 4C)

De kvarter, som nu enligt detaljplanen skall bebyggas, är Ankaret och Moringen. Hela området skall enligt detaljplanen adresseras till en gata, Den får i enlighet med bostadsrättsinnehavarnas önskan namnet Långa raden. Namnet hänför sig till den marina traditionen. Sjökrigsskolan flyttades, som tidigare nämnts, 1943 till Näsby från Skeppsholmen i Stockholm, där den varit förlagd sedan 1872.

Bostäder för sjöofficerare fanns på den tiden inrymda på Skeppsholmen i de längor som kallades "Långa Raden". Dessa bostadslängor uppfördes ursprungligen efter Nikodemus Tessin d.y:s ritningar i början av 1700-talet för Karl XII:s livdrabanter men kom aldrig att användas för det syftet.²³ På 1800-talet byggdes de om till bostäder för högre officerare enligt ritningar av Fredrik Blom. De utnyttjades sedan som bostäder för högre officerare vid Flottan. Efter Sjökrigsskolans utflyttning till Näsby användes de vackra lokalerna i Långa raden Skeppsholmen fortfarande för högre officerare och mariningenjörer som tjänstgjorde vid marindistriktet/örlogsbasen och Örlogsvarvet.

Efter Örlogsbasens och Örlogsvarvets utflyttning till Muskö i slutet av 1960-talet bodde bl.a. flera marinchefer i Långa raden Skeppsholmen, men även i Långa raden i Näsbypark. Numera har bl.a. Statens konstråd vackra kontorslokaler i Långa raden på Skeppsholmen. De militära mässarna blev också kvar efter utflyttningen. Sjöofficersmässen torde vara den som är mest känd för allmänheten.

²² Täby Stadsbyggnadskontor Förslag till stadsplan för Kv. Ankaret, Slottet m.fl. 1964 reviderat 1966

²³ N.G.Wollin: *Skeppsholmen under 300 år*. Kungl. Vitterhetsakademien. Uppsala 1971, sid 207, 211, 227, 229

Den arkitektoniska utformningen

Planlösning och konstruktion

Arkitekterna Hellman och Kruus utgick från en L-form när de ritade husen i kvarteret Ankaret och Moringen, men genom det sätt som husen kopplades samman, med en förskjutning mot trädgårdssidan, fick varje hus i praktiken en Z-formad plan. Husraderna blev därmed trappstegsformade. Varje hus blev också på så sätt mer samlat och avskärmat från grannarna. Marken sluttade i husradens riktning. Det nedersta, nordligaste huset i varje rad kom att ligga några decimeter lägre än grannhuset i söder. För att höjdskillnaden mellan taken inte skulle bli för stor utjämna arkitekterna husradens taksilhuet genom att minska takhöjden i den del av husen, den som ligger närmast grannhuset.

Bild 4. Husraderna är trappstegsformade. Den sydliga delen av varje hus är lägre än den övriga delen..

Man kan i utformningen av husraderna se spår av den geometriska anda, som bl.a. modernismen med Le Corbusier företrädde. Husen ligger samlade i grupper (A, B, C, D, E, F och G) om 4-7 i varje grupp. De fyra E-husen är 1 ½ plans byggnader, övriga är 1-planshus.²⁴ Idén att förskjuta husen i förhållande till varandra och på det sättet skapa insynsskyddade gårdsrum åt trädgårdssidan, har arkitekterna Kruus och Hellman möjligen tagit från Per Hedqvists berömda "Per Albin-hus" vid Ålstensgatan i Bromma från 1933. Husen i Ålsten är dock ett typiskt uttryck för funktionalismen med sina flacka tak och vita slätputsade fasader. Husen i Näsbypark har också flacka tak, men fasaderna är uppbrutna genom den varierande takhöjden, taklisten är bredare och entréerna indragna. Kalkstensfasaderna på Näsbyparkshuset ger också ett mer rustikt intryck än de slätputsade Brommahuset. Men husens grundform, och deras inplanering i en svagt sluttande terräng, ger uttryck för samma idé i båda områdena.²⁵ (Bilaga 5)

¹⁹ Täby Stadsbyggnadskontor: Detaljplan över kvarteret Ankaret och Moringen

²⁵ *Guide till Sveriges arkitektur, byggnadskonst under 1000 år.* Red. Waern, R. Arkitektur Förlag AB, Stockholm 2001

För ett fåtal hus i området Ankaret och Moringens nordvästra del fordrades betongpålning. Grunderna till dessa hus uppfördes med grundbalkar av betong och sockel av betong. Merparten hus låg på fast grund och där behövdes inte någon pålning. Där består grunden av en betongplatta. Ytterväggarna murades av kalksandsten, s.k. mexitegel, och isolerades med asfboard, mineralull, 3/4tums träpanel samt gipsskiva med aluminiumfolie.

Till takbjälklaget användes i 3tum x 7tum träbjälkar med mineralull som värmeisolering, takuppbyggnaden av 3tum x 4tum reglar med 1tum x 4tum råspont. Taken täcktes av papp i tre lager. På detta skulle enligt originalbeskrivningen läggas ett tre cm skikt med ärtsingel.

De bärande innerväggarna bestod av 4tum stolpregelvägg med 3/4tum träpanel och gipsskivor på båda sidor. Mellan husen skulle finnas en brandmur bestående av 12+10 cm kalksandsten och mellanliggande mineralullsisolering.²⁶

Fasadritningarna visar, att husen skulle byggas på en låg betonggrund, vilket gav en nära kontakt med marken. Väggarnas kalkstensklädda yta sträckte sig inte upp till takfoten. Den översta delen skulle bestå av liggande träpanel genom vilken de kraftiga bärande takbjälkarna skulle sticka fram. Träpanelen liksom de panelade ytorna under fönstren målades med grå oljefärg, men det grå enahanda livades upp av raden av framskjutande vita taksparrar. Husen hade plana tak och takkanten markerades med en kraftig, vitmålad list. Som tidigare nämnts var takhöjden lägre i husens norra sektion. (Bilaga 6)

Bild 6. Fasad mot öster och gatan i D-raden

I fasaden mot gatan ritades entrén indragen under det plana taket. Bredvid entrédörren skulle ett långsmalt fönster ge sikt rakt genom huset ut mot trädgården. Under entrétaket fanns även

²⁶ Orrje & Co Arkitektavdelningen: Kortfattad beskrivning över radhus i kv. Ankaret och Moringen,, Täby 1967

dörr till förrådet och dörr till soprum. En dörr till den del av förrådet, som var möjlig att inreda till uthyrningsrum, fanns i originalritningen inplanerad på husets utsida.

Fasaden mot gatan ger ett slutet intryck. Fönstren har gjorts små och placerats i ögonhöjd. (i kök, tvättstuga och uthyrningsrum, samt ett sovrum i den lägre sektionen av huset). Ett litet extra fönster i bänkhöjd i köket tänktes ge litet mer dagsljus och även bidra till en god överblick över vad som hände på entrésidan.²⁷ De övriga tre fasaderna dominerades däremot av stora fönsterytor.

Mot trädgårdssidan öppnade sig husen, både genom de stora fönsterytorna och de glasade dörrarna ut till tre uteplatserna under tak. Två av uteplatserna skapades genom att badrummet helt enkelt flyttades ut utanför en av huskropparna. Den tredje uteplatsen uppstod genom att den lägre delen av huset placerades ett stycke innanför angränsande huskropp. Yttertakets skulle täcka inte bara huset och entrén utan också alla tre uteplatserna. (se bild 7) Byggnaderna har, som tidigare nämnts, plana yttertak. Den list, som inramade taket, var en uppbyggd lådkonstruktion, som skulle innesluta det på så sätt nedsänkta taket. Själva taket sluttade in mot huskropparnas mitt och rören för vattenavrinning gick ner genom husen.

Planritningen över enplanshusen visade att grundformen var ett ganska smalt vinkelhus, där rektangeln var den geometriska grundidén med tre rektangulära huskroppar som mötte varandra i räta vinklar. Benen i vinklarna var 3.90 x 10 m och 3.90 x 11 m. Men genom att förrådet adderades vägg i vägg med vardagsrummet och att badrummet lades utanför allrumsdelens ena sida, samt att de två mindre sovrummen anslöts till allrumsdelens andra sida blev huset fylligare. (Bilaga 7, planritning)

Förskjutningen av dessa adderade utrymmen gav fasaden mot gatan en trappstegsform och skapade de tre skyddade uteplatserna mot trädgårdssidan. Det gjorde också att husen kunde ha fönster i alla fyra väderstrecken.

Bild 7. Varje hus har tre skyddade uteplatser.

²⁷ Orrje & Co Arkitektavdelningen: Kv. Ankaret Täby. Fasader skala 1:100

Interiören.

Vi stiger in i ett av enplanshusen och ser att det har en öppen planlösning. Dörrar finns bara till sovrummen, toalett och badrum samt till tvättstuga. Mellan kök och allrum finns en skjutdörr. Allrummet, som har fönster både åt gatan och trädgården, är husets centrum. Vid allrummets ena kortsida ligger kök och tvättstuga. Köket är litet, men välplanerat. Allt som behövs för matlagning finns nära tillhands, men på grund av det knappa utrymmet måste matplatsen förläggas till allrummet. Allrummets storlek varierar i olika hus beroende på hur olika familjer valt att placera garderobsväggen. Tvättstugan är tillräckligt rymlig för ändamålet och väldisponerad

Vardagsrummet på 28 kvm ligger avskilt i husets ena vinkelben. Den södra väggen mot brandmuren och den norra vid den öppna spisen består av murad kalksten, vilket ger en rustik karaktär åt rummet. Det passar inte alla, varför några lägenhetsinnehavare valt att isolera och tapetsera dessa väggar.

I husets andra ände ligger sovrummen samlade. De två sovrummen åt trädgårdssidan har liksom allrummet utgång direkt ut till de utanför liggande uteplatserna. Även sovrummens storlek varierar i olika hus. Innerväggar och garderober kan omdisponeras inom ramen för den fasta ytterväggen. Det finns också möjlighet att dela av förrådet och göra ett uthyrningsrum, alternativt ungdomsrum där, med dusch och toalett och separat ingång från gatan.

Trots den öppna planlösningen gör vinklarna mellan huskropparna det svårt att få en överblick över huset när man stiger in i det. Den lilla hallen eller kapprummet förefaller trång, eftersom den inre av ytterdörrarna och muren för öppna spisen tar stor plats. Men när man väl passerat detta nålsöga förfaller huset riktigt rymligt. När man står i vinkeln mellan allrum och vardagsrum, där man har fri sikt åt båda hållen, och ser allrummet och det stora sovrummet i fil, får man ett intryck av att huset är överraskande stort.

Trädgårdsarkitektonisk planering

I en situationsplan upprättad i oktober 1966 gav trädgårdsarkitekten E. Dormling förslag till utformning och planering av områdets fria ytor, dels för den del av tomterna som vetter mot gatan, dels för de gemensamma ytorna inom området. (se bilaga 8)

Arkitekten tänkte sig de enskilda trädgårdarna små och kringgårdade av häckar. Häckarna skulle följa husens form och bilda en trappstegsformad grön vägg mot gågator eller mot den stora öppna gemensamma parkytan. Framför entréerna i husraderna A, B, C, D och F har han lagt in "planteringsfyrkanter" av olika storlekar. Avsikten var, att dessa fyrkanter, som en del av områdets arkitektur, skulle planteras med buskar och träd enligt trädgårdsarkitektens idé, för att skapa en harmonisk samstämmighet med husens arkitektur. De boende kunde däremot fritt planera den egna trädgården på andra sidan huset innanför häckarna.²⁸

De inramande häckarna ger osökt en associering till den närliggande slottsträdgårdens formklypta boskéer. Av sikten är onekligen densamma: att skapa avskildhet och insynsskydd.

De träd arkitekten valde för entrésidan var rosenhagtorn, japanska körsbärsträd och rönn. I de större fyrkanterna utanför allrummet planterades vit eller gul ölandstok samt några högre buskar: enkla vita rosor, snöbär och rosenry och forsythia. För de mindre fyrkanterna, som

²⁸ Täby kommun Stadsbyggnadskontorets arkiv: Dormling, E. Kv. Ankaret, Näsbypark. Situationsplan 1966.

flankerade entrén, valde han berberisbuskar. Avsikten med valet av växter var uppenbarligen att variera nivåerna i planteringen, att skapa vacker blomning under våren, grönska i många former under sommaren, höstfärger som glöder och ett formrikt grenverk som kontrast mot snön under vintern.

Entréerna i E-raden låg inskurna i sluttningen, inramade av stödmurar. På sidorna om stödmurarna skulle, enligt arkitekten, marken planas av ner mot gatan och grässås och enstaka träd planteras i sluttningen. Nivåskillnaden mellan hus och gata var inte lika stor i G-raden, men arkitekten valde ändå en liknande utslätning och trädplantering utan fyrkanter, som i E-raden.

Bild 7. Utanför E-husen har marken planats av vid sidan av stödmuren.

Det är intressant att notera hur omsorgen om barn och lektytor för barn tar sig uttryck. Mellan husraderna tänkte sig arkitekten lekmöjligheter med olika redskap i de triangelformade utrymmen, som bildas av häcken utanför varje hus. Han planerade in en stor lekplan mitt i den stora gemensamma friytan mellan C- och D-raderna. Ingenting av de planerade lektyorna kom att byggas. Bostadsrättsföreningens ekonomi tillät inte några extra vaganser.

”Planteringsfyrkanterna” och trädplanteringen genomfördes dock helt enligt ritningen. Entreprenör var Jungs Trädgårdsplanering AB. Några häckar planterades däremot inte genom entreprenörens försorg. Det överläts till de boende att avgöra, om man ville ha en häck eller inte. På en senare detaljkarta över området finns ingen markering kring enskilda tomter, endast en markering av gränsen mot mark som ej fick bebyggas. De häckar, som så småningom anlades följer denna senare markering, vilket hade till följd att den privata trädgårdsytan blev större än arkitekten ursprungligen tänkt sig.

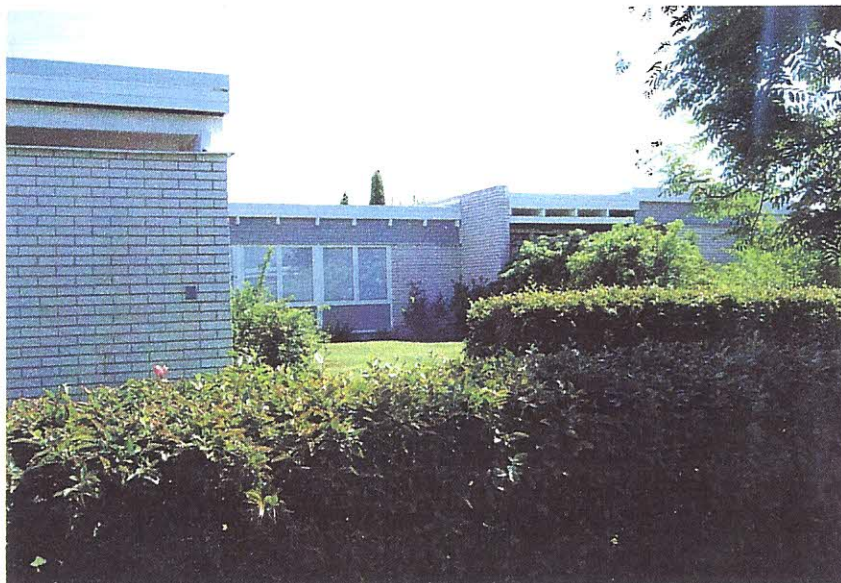

Bild 9. Utsikt från Långa raden mot allén, slottet och slottsparken

Husraderna C, D, och F står i direkt kontakt med den öppna ängsmarken på ömse sidor om slottsallén. Trädgårdarna övergår utan gränsmarkering i denna gemensamma parkyta. Inga häckar skymmer utsikten. Träden i slottsparken och allén ser från dessa hus ut som en kuliss i fonden till trädgårds- och parkområdet framför husen och husen integreras till synes i ett vidsträckt landskap.

De som bor i dessa hus har naturligt nog ingen önskan att avgränsa sina tomter med en häck, varken mot grannarna eller mot den gemensamma fria ytan.

I övriga rader, där trädgården vetter mot gatan, har det däremot varit naturligt att plantera häck, för att skydda från insyn. Dessa trädgårdar har därmed blivit mer inåtvända, rumslika och intima.

Bild 9B. Trädgården insynsskyddas med häckar när den vetter mot gatan.

Näsby Ankare

Ägarna och bostadsrätten

Vid årsskiftet 1968/69 var 26 av husen i kvarteren Ankaret och Moringen klara för inflyttning. De återstående husen försenades på grund av att byggfirman gick i konkurs, men redan i slutet av januari hade en ny byggfirma kontrakterats och byggnationen kunde slutföras i början på maj 1969. Samtliga medlemmar i bostadsrättsföreningen bidrog med en extra kontantinsats, för att de sista husen skulle kunna färdigställas. Av de familjer, som flyttade in i de nybyggda husen, hade de flesta varit medlemmar i Bostadsrättsföreningen Näsby Ankare, sedan den bildades. Några av pionjärerna hade fallit bort på grund av förflyttning till annan ort och deras plats i registret övertogs av kollegor inom Marinen.

En förteckning över de 31 lägenhetsinnehavarna visar att samtliga var anställda vid eller hade anknytning till Marinen. Av dem var nitton anställda vid Flottan (en amiral, två kommandörer, åtta kommandörkapten, fyra kapten och fyra löjtnanter). Fyra av de boende var anställda vid Kustartilleriet (två överstelöjtnanter och två kapten). Övriga innehade anställning inom Flyget, Armén, Försvarets Materielverk eller Fortifikationsförvaltningen, men alla hade anknytning till Sjökrigsskolan.²⁹ (Bilaga 9)

Genom bostadsrättsföreningens stadgar reglerades de boendes rättigheter och skyldigheter. Bostadsrätt regleras i grunden, enligt statliga förordningar, men särskilda tilläggsbestämmelser kan skilja den ena föreningen från den andra. Chefen för Marinen och Finansministern ansåg vid tiden för byggandet av radhusen Näsby Ankare, att husen endast skulle upplåtas till anställda vid Marinen, eller personer som i sin tjänst hade anknytning till Marinen eller Sjökrigsskolan.³⁰ De villkoren skrevs in i de första stadgarna och uppfylldes av de första inflyttade. Dessa pionjärer hade också varit involverade i hela tillkomstprocessen och det var med stor glädje och lättnad de äntligen kunde ta husen i besittning.

Utvecklingen i området efter 1968

Under 1960-talet bodde, som tidigare nämnts, bara familjer med marin anknytning i radhusen. Tanken var, när husen byggdes, att när ändrat förordnande medförde flyttning, skulle den marina traditionen fortsätta, genom att efterträdaren på tjänsten flyttade in, eftersom det var just roteringen inom försvaret som orsakade bostadsproblemen. Så har det inte blivit. Endast i ett fåtal fall flyttade officersfamiljer in, när de föregående ägarna flyttade till annan ort. Bostadsrättsföreningslagen av år 1991 tillåter inte att lägenheter reserveras för en viss kategori boende. Därför avskaffades klausulen om marin anknytning.³¹

Successivt har området "civiliserats" från 70-talet och framåt och den trenden fortsätter. Sjökrigsskolan flyttades till Berga Örlogsskolor 1987. Staten har behållit ägandet av Näsby Slott och viss försvarsanknuten verksamhet är fortfarande förlagd till Näsby, främst Pliktverket och konferenser. Behovet av boende för marinanställda i Näsbypark har däremot försvunnit.

²⁹ Bostadsrättsföreningen NÄSBY ANKARE, 1971. Bilaga 9.

³⁰ Chefen för Marinen. Nr Op G 412:4. 1962

³¹ Enligt intervju med kommandörkapten Torsten Malm, 2006-05-08

Av de 31 ägare, som 1968 flyttade in i Näsby Ankare, bor åtta fortfarande kvar år 2006, nu som pensionärer. Området är populärt och husen eftertraktade. Efter nästan 40 år är husen inte slitna. Både bostadsrättsföreningen, som har ansvaret för av husens yttre, och de boende, som har ansvar för skötsel och underhåll av interiören har vårdat byggnaderna väl. Det har varit en hjärtesak för alla att hålla "vårt vackra område" välskött och prydligt. Slottsallén och slottsträdgården, som inramar området, inspirerar måhända till en strävan att sköta byggnaderna och området, så att de framstår som en tilltalande förlängning av slottsparken.

Ändring av byggnadernas yttre skall enligt PBL utföras varsamt, så att deras karaktärsdrag beaktas och den byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara. Styrelsen för Näsby Ankare och Täby byggnadsnämnd har dock medgivit några ändringar i fasaderna. På en del hus har ett av de små sovrummen byggts ut genom att väggen i det nordligaste uterummet flyttats ut i liv med fasaden. På 4-5 hus har man har förstorat huset genom att glasa in uteplatsen utanför allrummet och skapat ett uterum.

Bild 10. Den inglasade uteplatsen gör huset större.

Husens platta tak var från början belagda med tre lager takpapp. Ovanpå pappen lades ett lager singel som isolering. Det fungerade inte bra. Dels satte sig husen något av belastningen, dels visade det sig efter några år att det uppstod läckor. Gruslagret togs då bort och ersattes med ett tjockt plastmaterial, det material som finns idag. Under 2000-talet har alla fönster bytts. Karmar och bågar i ytterfönstren är nu av aluminium. Det gråmålade trävirket under fönstren är också utbytt mot aluminiumskivor, profilerade som locklistpanel. Fasadens utseende har inte förändrats.

Sammanfattning och diskussion

Bostadsrättsföreningen Näsby Ankare med husen på Långa raden i Täby skapades av en handfull entusiastiska, optimistiska och envisa unga officerare vid Marinen. De hade tröttnat på att pendla mellan arbete och hem och önskade en mer ordnad tillvaro i en trivsamt miljö för sig och sin familj.

Men vägen mot målet – byggandet av radhus intill Sjökrigsskolan - blev lång och snårig, med mycket stångande mot statlig och kommunal byråkrati. Det kom att ta tolv år från de första idéerna och tankarna till förverkligandet.

I skriften ”Näsby Ankare”, verksamhetsberättelse 1971, poängterar Bertil Åhlund och Torsten Malm, att de myndigheter och företag, som varit inkopplade på föreningens projekt i allmänhet inte med avsikt berett föreningen svårigheter. Tvärtom, menar de, har de flesta varit mycket hjälpsamma och förstående, men detta till trots tycks det nästintill ”omöjligt för enskilda personer utan ekonomiska resurser”, att i egen regi genomföra ett byggnadsprojekt av den omfattning som förverkligats i kvarteret Ankaret och Moringen i Näsbypark. I berättelsen konstaterar Åhlund och Malm även att ”de kamrater som i föreningens styrelse aktivt medverkat till att föreningens byggnadsplaner kunnat förverkligas funnit arbetet stimulerande och intressant”. En del sömnlösa nätter hade dock projektet förorsakat. Styrelsen tog vid flera tillfällen stora ekonomiska risker. Det verkade ändå, som om styrelsen haft ett stort förtroendekapital, att döma av konsulter och myndigheters välvilliga inställning.³²

Kommendörkapten Torsten Malm var en av de drivande i projektet och sekreterare i styrelsen under byggnationen. I en intervju frågade jag honom om styrelsen och föreningens medlemmar haft några speciella önskemål till arkitekten om utformningen av husen. Men alla var utomordentligt nöjda med husens utseende och planlösning. Det enda som kommit fram, enligt Torsten Malm, var ett önskemål om att husen skulle förses med tillräckligt med förvaringsutrymmen, garderober, eftersom de varken hade källare eller vindsutrymme.

Hur ser de boende på sina hus idag? Bengt Ekström, numera pensionerad som överste i Kustartilleriet, har bott i familjens hus på Långa raden sedan det byggdes och har inga planer på att flytta. Han sammanfattar sina synpunkter på så här:

” Arkitektfirman Orrje & Co har inspirerats till en originell och genialisk lösning. Samspelet med omgivningen ger husen en del av deras karaktär och därtill har fogats den marina miljön, där man vill ha fri sikt åt alla håll. Ingen kan känna sig instängd här. De många fönstren öppnar rummen mot trädgården, parken och grönskan utanför, eller mot solglittret i snön också för den delen. Redan som gäst utanför entrén ser man rakt in i hallen och vidare ut i trädgården.

Husen är allmängiltiga. De passar en familjs skiftande behov. Man kan bo bra här, oavsett om barnen är små, tonåringar eller utflugna. Detta trots att lägenheterna varken kan växa eller krympa. Varje familj har tre uteplatser som är skyddade från insyn. Inga staket – om det inte är till för familjens hund - hindrar kontakten mellan ute och inne. Man kan sitta och njuta av den omgivande ängen eller skottsparken. Uteplatsen är en vrå av huset. Mellan husen finns inga gränser eller skarpt markerade avskärmningar. Husen är ett vackert exempel på marin anpassning på land³³

³² Bostadsrättsföreningen NÄSBY ANKARE, 1971

³³ Intervju med överste Bengt Ekström Långa raden 34, 2006-03-26

Radhusområdet Näsby Ankare har utvecklats till ett vackert bostadsområde, där husens arkitektur, planteringarna, ängsmarken, allén och ridån av träd i slottsparken bildar en harmonisk och tilltalande helhet. De låga husen med deras direkta kontakt med trädgård och landskap via stora fönsterytor och med utgång till flera uteplatser är idealiska för både barnfamiljer och pensionärer. De första årens pionjärande och sammanhållning har genom det gemensamma ansvaret för området hållits levande. Många av de boende är numera pensionärer. Husen är attraktiva just för äldre, eftersom de är lättskötta, ljusa och alla, utom de fyra i E-raden, byggda i endast ett plan.

Vid en promenad genom de två kvarteren Ankaret och Moringen kan man konstatera, att husen trots sina robusta kalkstensytor och ganska kantiga form, tack vare att huskropparna vinklats och sammanfogats så genialiskt, infogar sig harmoniskt i landskapet. Det är med en viss förundran man erinrar sig Täby köpings motivering till beslutet om avslag på föreningens byggnadsförslag 1957. Köpingen förordade då, som nämnts, bebyggelse av ett annat område som var mindre störande av "etiska och praktiska skäl". Motivering är svår att förstå, när man nu ser detta estetiskt tilltalande radhusområde med praktiska och vackra hus. De praktiska skälen bestod möjligen i att man drog sig för anläggningskostnader för vatten och avlopp till ett nytt område, så länge det fanns mark ledig för byggande i områden där detta redan var förberett.

De boende i Näsby Ankare gläder sig över, att de fortfarande har stora ytor av öppen ängsmark inom området och ner mot Näsbyviken. Att dessa ytor inte bebyggs, trots att området är attraktivt och trots att det pågår en hysterisk byggrush i Täby, beror på att marken fortfarande är statlig och att staten hittills varken haft planer på att bebygga eller att sälja den. Nu år 2006 pågår förhandlingar mellan Wasakronan, som är det statliga företaget, som förvaltar Näsby Slott, och bostadsrättsföreningen Näsby Ankares tomtmark. Tomträttsavgälden kommer att höjas kraftigt, men föreningen erbjuder att i stället köpa in tomterna till marknadsmässigt pris.³⁴ Ett orosmoln är också den osäkerhet, som neddragningarna inom försvaret orsakar. Fortfarande är pliktverket förlagt till Näsby, men skulle den verksamheten flyttas till annan ort, finns ingenting som hindrar att staten i sparsyfte säljer Näsby till kommunen.

Det är dock en förhoppning bland de boende i Näsby Ankare och bland alla villaägare i Slottsparken att ängarna skall få förbli öppna och ingå som en naturlig fortsättning på det stora parkområdet, som från E 18 vid Grindtorp sträcker sig genom hela Näsbypark fram till området intill slottet. Förhoppningsvis skulle då även i framtiden radhusområdet Näsby Ankare få behålla sin karaktär och fortsätta att framstå som exempel på en bebyggelse från 1960-talet helt i harmoni med både natur och kultur.

---

³⁴ BRF Näsby Ankare: *Kallelse till extrastämma 14/6 2006*

Källor och litteratur

Otryckta källor

TÄBY KOMMUN

Byggnadsnämndens arkiv

Byggnadslov Dnr 91/67 B

Teknisk beskrivning

Detaljplan

STOCKHOLM

Marinstabens arkiv

Skrivelse till Intresseföreningen Ankaret

Nr Op G 412:4 1962

Riksarkivet

Kungl. Maj:t Proposition nr 190, 1964

Kungl. Maj:t Proposition nr 155, 1965

Kungl. Försvarsdepartementet: Skrivelse till

Fortifikationsförvaltningen Dnr 2439. 1967

PRIVAT ÄGO

Åhlund, Bertil:

Bostadsrättsföreningen Näsby Ankare

Verksamhetsberättelse för åren 1956-1968

Orrje & Co, Arkitekturavdelningen:

Kortfattad beskrivning över radhus i kv. Ankaret och Moringen, Täby. Stockholm 1967

Orrje & Co, Arkitekturavdelningen
Lars Hellman Ark SAR

Kv. Ankaret Täby- Fasader, hus A, B, D, F och G

Muntliga källor

Malm, Torsten, kommandörkapten , v. ordf. i bostadsrättsföreningen Näsby Ankare 1964-
Långa raden 56

Ekström, Bengt, överste vid Kustartilleriet, Långa raden 34

Tryckta källor och litteratur

Jarneberg Eric: *"TÄBY. Historik, trakter, platser"* Täby Hembygdsförenings skrift Nr 25

Jarneberg Eric: Täby Hembygdsförenings skrift 28. Täby 1999.

Jarneberg Eric: *Täby Kyrkby*. Täby Hembygdsförenings skrift Nr. 24 Täby 1991

"Näsby slott på Lamms tid" Täby hembygdsförenings skrift Nr 11. Täby 1973

Waern, Rasmus (red) *Guide till Sveriges arkitektur. Byggnadskonst under 1000 år* Arkitektur
Förlag AB. Stockholm 2001.

Wollin, Nils G. *Skeppsholmen under 300 år*. Kungl. Vitterhets- Historie och
Antikvariska Akademien. Antikvariska serien. Uppsala 1971.

Bildförteckning

Omslagsbild		Ankaret och Långa raden 38
Bild	1	Kvarteret Moringen
	2	Näsby från trädgårdssidan
	3	Ärtplöckning på åkern
	4	De låga husen sjunker ner bakom ängen
	5	Husraderna är trappstegsformade
	6	Fasad mot gatan
	7	Uteplatser mot söder och väster
	8	Entrésidan vid E-husen
	9	Utsikt mot allén och slottet
	9 B	Trädgården insynsskyddas med häckar när den vetter mot gatan
	10	Inglasad uteplats

Bild 3: Täby Hembygdsförenings arkiv

Övriga bilder: Ninel Magnusson, foto.

Kontorsadress: Marinalstämman,
Stockholm 80

Nr Op G 412:4

1 61

den 29/11 1962

Ref: Kn Widell

Till

Intresseföreningen Ankaret

Med anledning av intresseföreningen Ankarets skrivelse av den 12/11 1962 får Chefen för Marinen meddela följande:

1. Marken bör ej säljas utan upplätas med markrätt till "Ankaret".
2. För att i möjlig mån säkerställa att området i framtiden bebos av marinens personal, bör en bostadsrättsförening liknande "Sjö och Kust" bildas och administrera fastigheterna.
3. Den mark som Chefen för Marinen tillstyrker för detta ändamål utgör ett ca 70 m brett område, gränsande till den civila bebyggelsen i nordöstra delen av KSS fastighetsområde. Se bifogade skiss.

Stockholm som ovan
På uppdrag av Chefen för marinen

M Ringensén
Tjfn chef för sektion 2 marininstaben

Avskrift:

CSE

Jonson
Jonson

Intresseföreningen Ankarets medlemslista april 1962

Byråchef (kommendörkapten) C M von Döbeln
Kommendör W. Edenberg
Major S. Lindblad
Kommendör 1.gr B. Hedlund
Kapten S. Floryd, Karlskrona
Löjtnant T. Arinell
Kapten M. Hermelin, KA 5 Fårösund
Kapten N. Hellström, MKN Härnösand
Kapten Å. Silvander
Löjtnant Sundfelt
Kapten C-G. Skjöld
Kapten B. Åhlund
Kapten J. Kocken
Kapten B. Wijkmark
Löjtnant R. Nilsson
Kapten Nordanfors
Löjtnant F. Hallbjörner
Kapten T. Malm, Karlskrona
Kommendör K. G. Segrell
Kapten L. Wahlström, Fst
Kapten G. Wikström
Kapten G. Åsebo
Kapten Curt Edman
Kapten L. Forsman
Löjtnant Stig Löfgren
Kommendörkapten E. Langels
Kommendörkapten L. Lindgren

Dnr 91/67 B

BYGGNADSLOV

MEDELAT AV

TÄBY BYGGNADSNÄMND

den 5 juni 1967 § 299

På därom gjord ansökan meddelas **Bostadsrättsföreningen Näsby Ankare, c/o kommodör**
kapten G B Åhlund, Kryssarvägen 18, Näsbypark

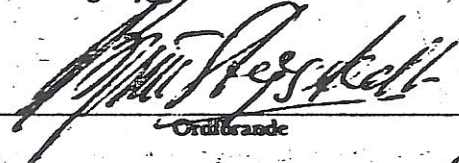
lov, att, sedan vederbörlig avgift e. lagts, å tomten nr ..... i kvarteret **Ankaret och Moringen**
 stadsägan nr .....

med adress .....

inom stadsdelen **Näsbypark** ..... i Täby i enlighet medingivna ritningar och nybyggnadskarta **för nybyggnad av 31 st radhus**

Vid byggnadsarbetets utförande har den byggande att ställa sig till noggrann efterrättelse i byggnadsstadgan, Kungl. byggnadsstyrelsens anvisningar till byggnadsstadgan, civilförsvarslagen, häbovårdsstadgan, brandstadgan och lagen om arbetarskydd samt i övriga författningar meddelade föreskrifter i tillämpliga delar, ävensom de särskilda villkor som angives på omstående sida. Dessutom skall i bilagda handlingar omnämnda föreskrifter iakttagas i den mån de äger tillämpning å byggnadsföretaget. Tillika erinras om att överträdelser av ovannämnda författningar eller av föreskrifter, som byggnadsnämnden eller stadsarkitekten å dess vägnar meddelar, ävensom avvikelser från fastställda ritningar kan medföra laga påföljd. Innan byggnadsarbetena igångsätts bör noggrann kännedom inhämtas om fastställda anvisningar och föreskrifter. Om ytterligare upplysningar erfordras, kunna sådana erhållas hos byggnadsnämnden tel. 56 01 80.

Enligt byggnadsnämndens beslut:

 Ordförande

Granskningsavgift	kr	4.570:-
Besiktningavgift	kr	
Nybyggnadskarta	kr	
Uttakning	kr	
Höjd- o. plankontr.	kr	
Expeditionslösen	kr	

S:a kr 4.570:-

 Sekreterare

FÖRSLAG TILL STADSPLAN FÖR
 KV. ANKARET, SLOTTET M.FL. I
 TÄBY KÖPING, STOCKHOLMS LÄN

FÖRSLAGET UPPRÄTTAT DEN 3 APRIL 1964
 ORRJE & CO AB, STOCKHOLM

Lars Hellman   *Ingmar Krus*
 LARS HELLMAN   INGMAR KRUS
 ARKITEKT SAR   ARKITEKT SAR

PLANKARTAN REVIDERAD DEN 27 APRIL SAMT DEN 2 JUNI 1966

Lars Hellman
 LARS HELLMAN

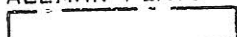
BETECKNINGAR TILL STADSPLANEKARTA

A. GRÄNSBETECKNINGAR

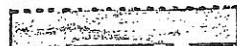
	STADSPLANEGRÄNS BELÄGEN 3 m UTANFÖR DET OMRÅDE FÖR VILKET FASTSTÄLLELSE SÖKES
	GÄLLANDE OMRÅDES- OCH BESTÄMMELSEGRÄNS
	GÄLLANDE OMRÅDES- OCH BESTÄMMELSEGRÄNS AVSEDD ATT UTGÅ
	GATU- KVARTERS- OCH ANNAN OMRÅDESGRÄNS
	BESTÄMMELSEGRÄNS
	GRÄNSLINJE EJ AVSEDD ATT FASTSTÄLLAS
	ILLUSTRATIONSLINJE

B. OMRÅDESBETECKNINGAR

ALLMÄN PLATS

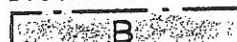

GATA

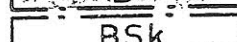

PARK ELLER PLANTERING

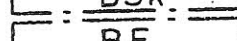
BYGGNADSKVARTER

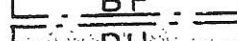
OMRÅDE FÖR BOSTADSÄNDAMÅL, FLERFAMILJSHUS

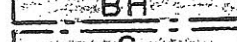
OMRÅDE FÖR BOSTADSÄNDAMÅL, SAMMANBYGGDA SMÅHUS

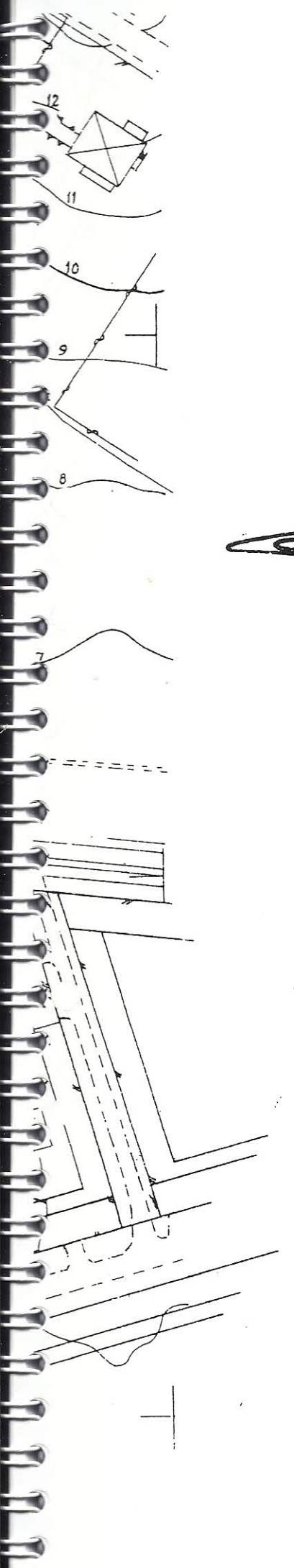
OMRÅDE FÖR BOSTADSÄNDAMÅL, FRISTÅENDE HUS

OMRÅDE FÖR BOSTADS- OCH HANDELSÄNDAMÅL

OMRÅDE FÖR GARAGE- OCH PARKERINGSÄNDAMÅL

Sjökadetten 2

SLOTTSS-

4279A

4279A

Matrosen
4279A

4279

BFI

4389

4279A

4388

4387

4279

BHI

4386 U

G 25

G 25

7.6

72

2240

BSK I

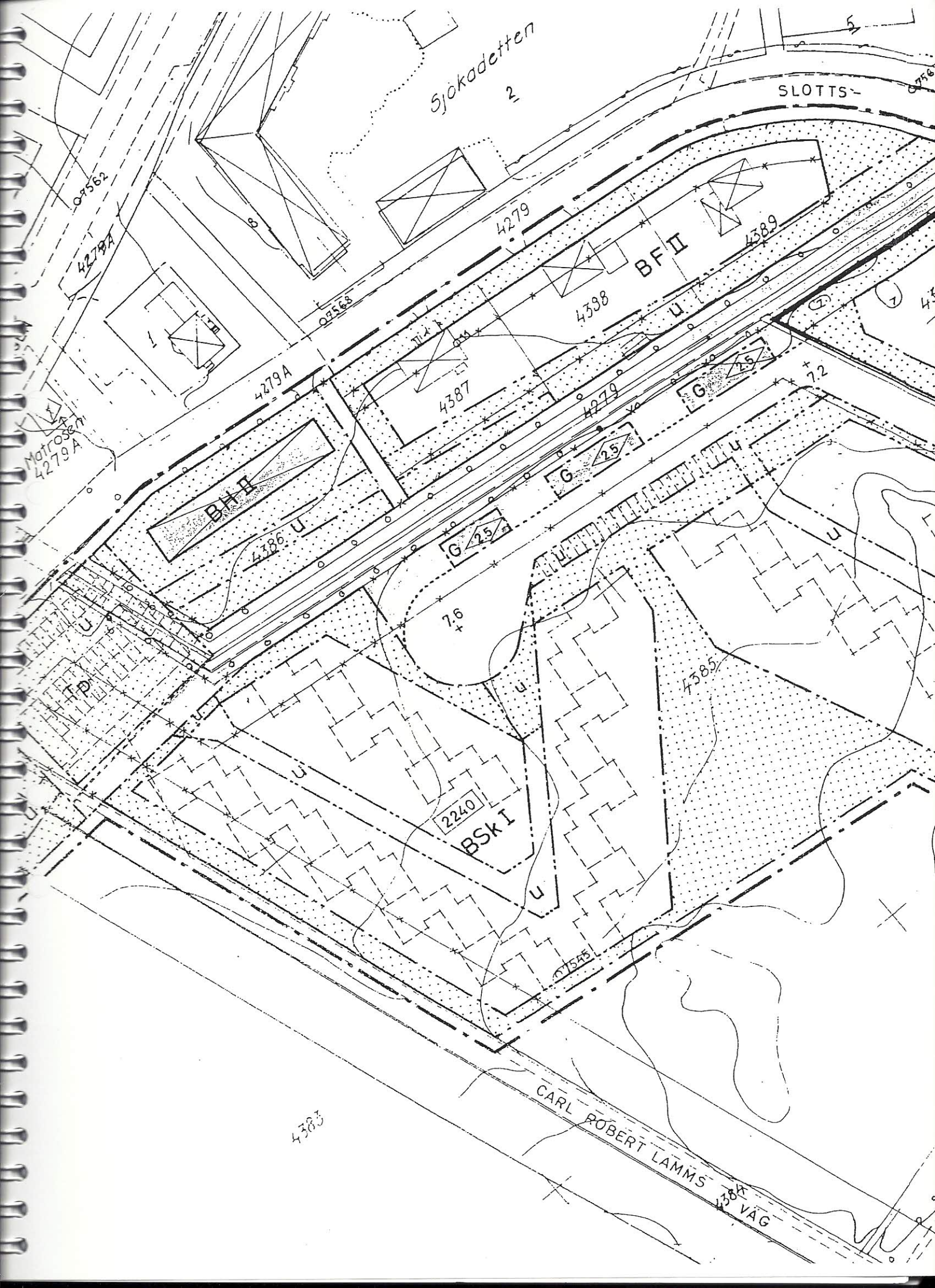
4385

4345

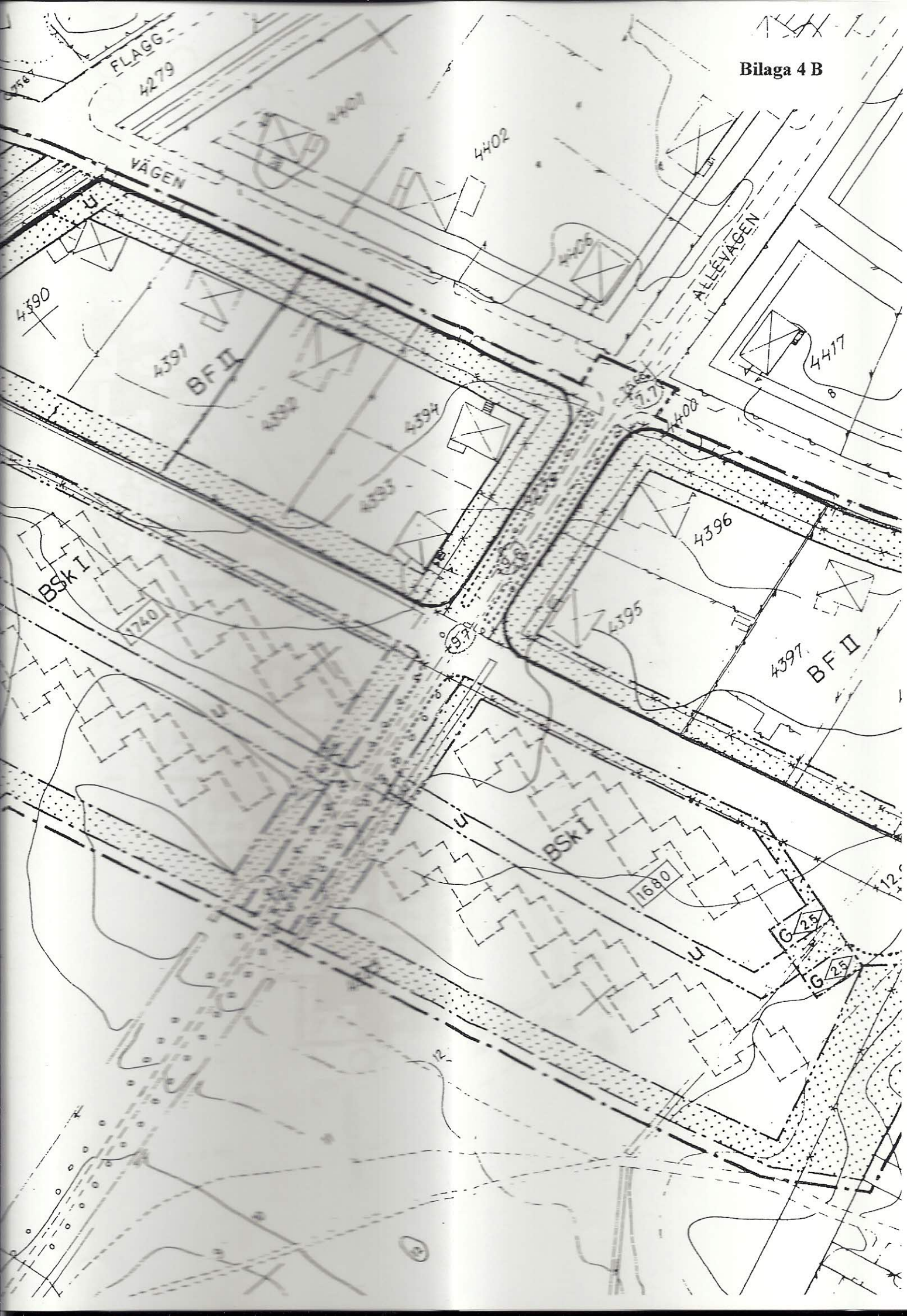
4383

CARL ROBERT LAMMS

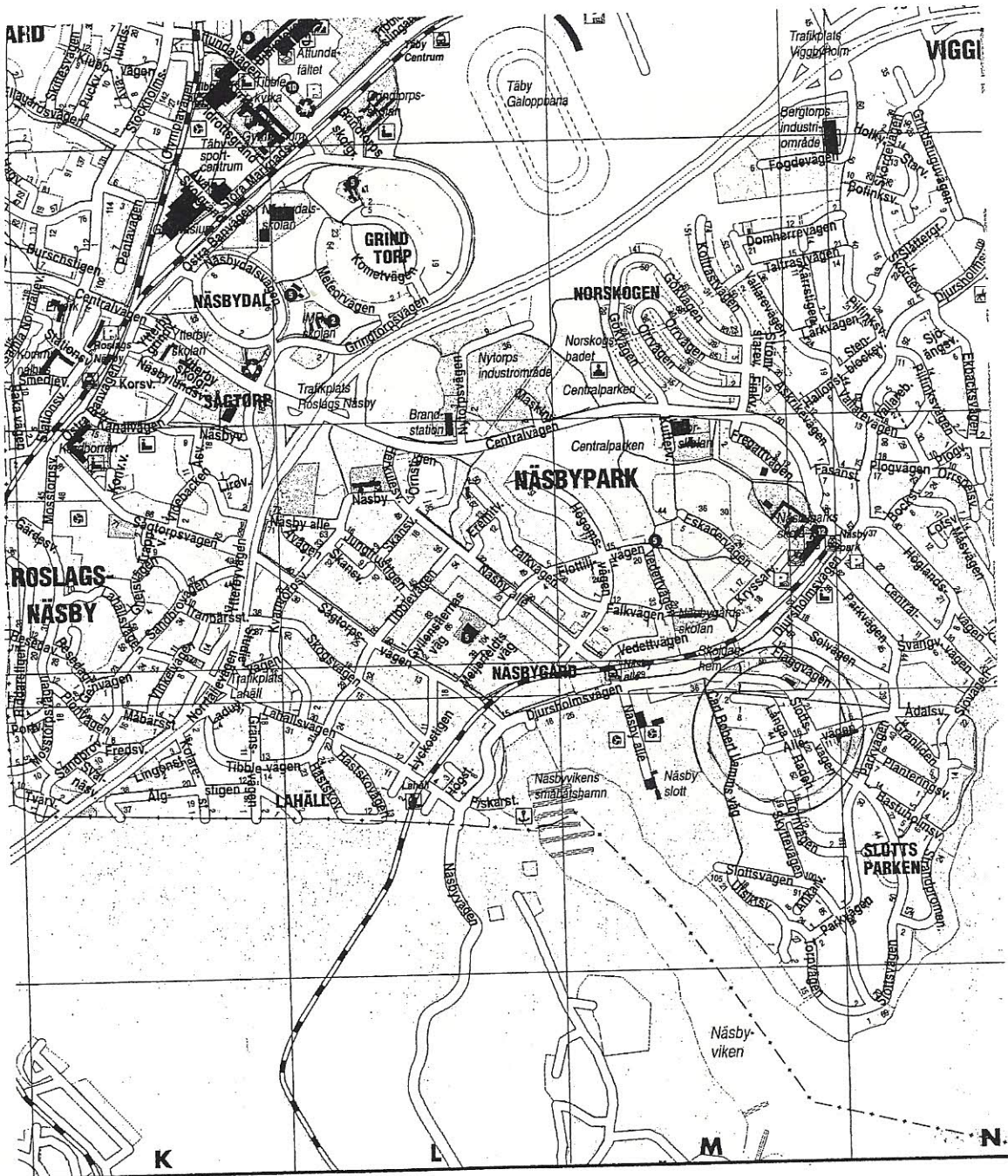
4384
VÄG

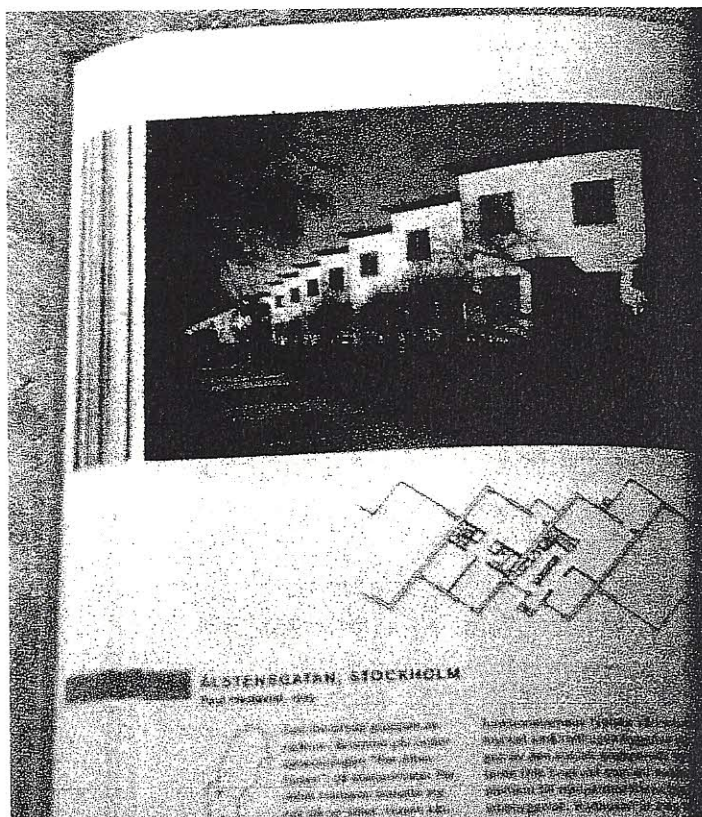

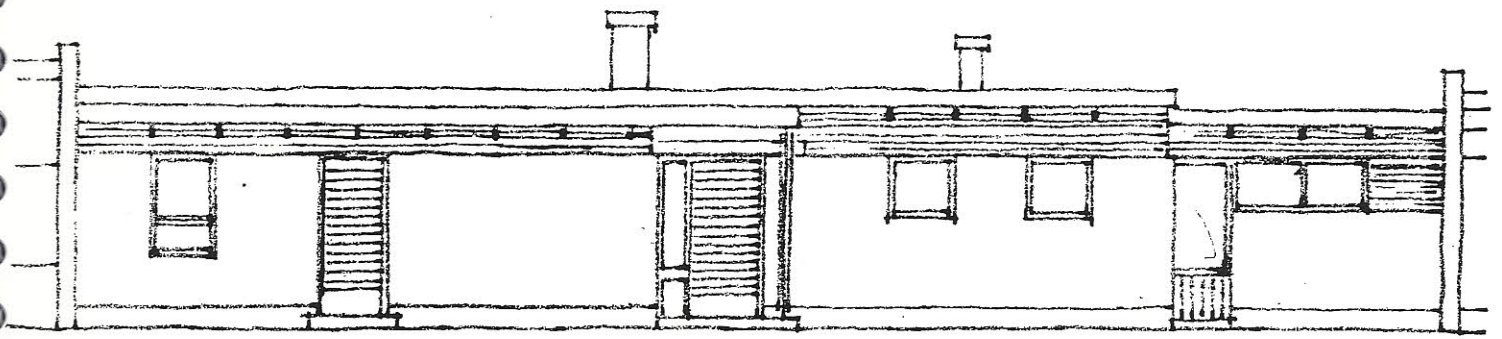
Ålstensgatan i Stockholm Paul Hedqvist 1933

Den berömda gruppen av radhus i Bromma går under beteckningen "Per Albinhusen", då statsminister Per Albin Hansson bosatte sig här på 1930-talet. Husen kantar den all'försedda Ålstensgatan som vackert sluttar ned mot Mälaren i söder. Genom huskropparnas förskjutning bildas det zick-zack-mönster som är så karaktäristiskt. Samtidigt skapar det insynsskyddade gårdsrum på trädgårdssidan. Men sina flacka tak och släta vitputsade fasader bär de den tidiga funktionalismens typiska kännetecken. De mycket små radhusen byggdes ursprungligen av den socialt engagerade byggmästaren Olle Engkvist som ett enklare komplement till trädgårdsstadens burgnare villabebyggelse. Radhusen är idag kvar tämligen intakta men tillhör nu de mycket eftertraktade och exklusiva boendemiljöerna i västra Stockholm.

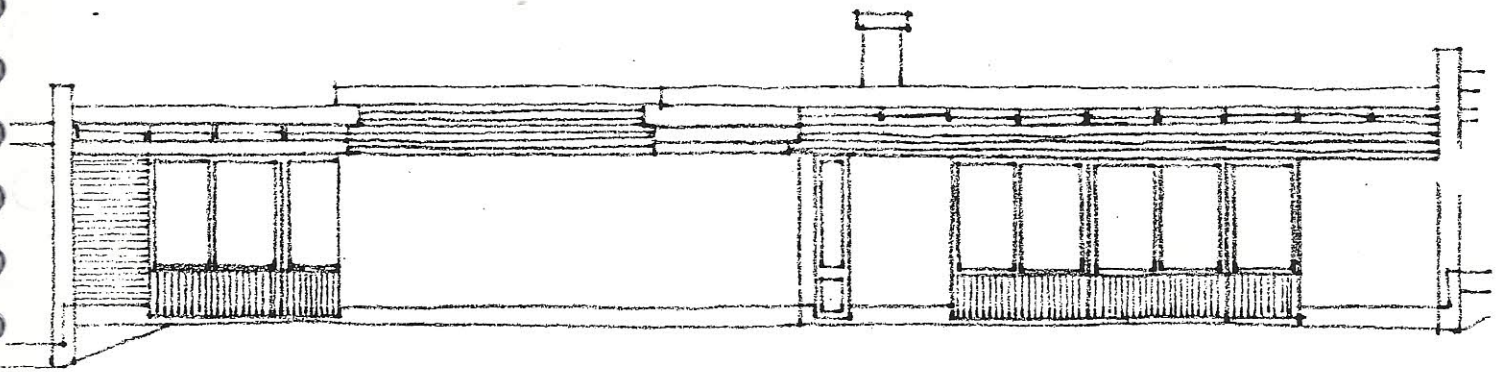
Avfotograferat ur

Guide till Sveriges Arkitektur. Byggnadskonst under 1000 år
Red. Rasmus Waern
Arkitektur Förlag AB
Stockholm 2001

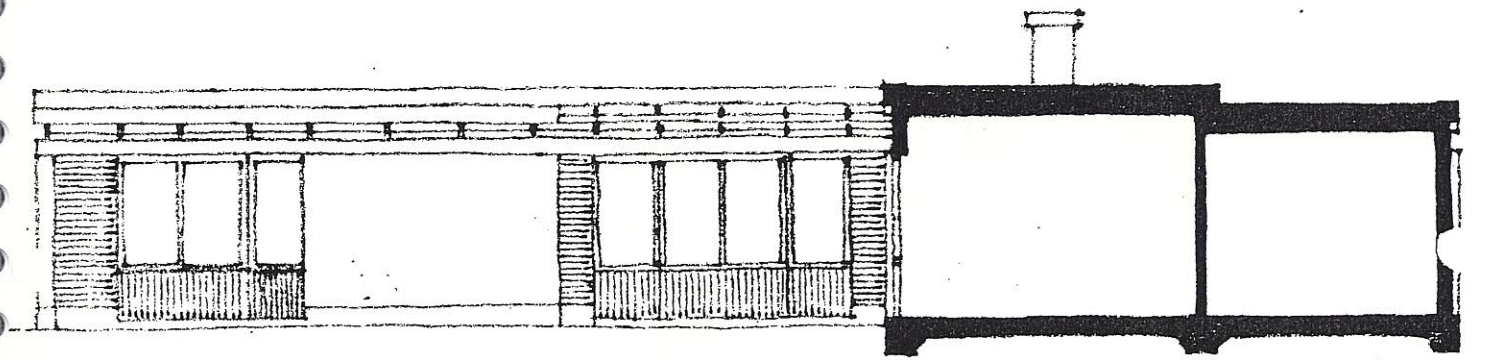

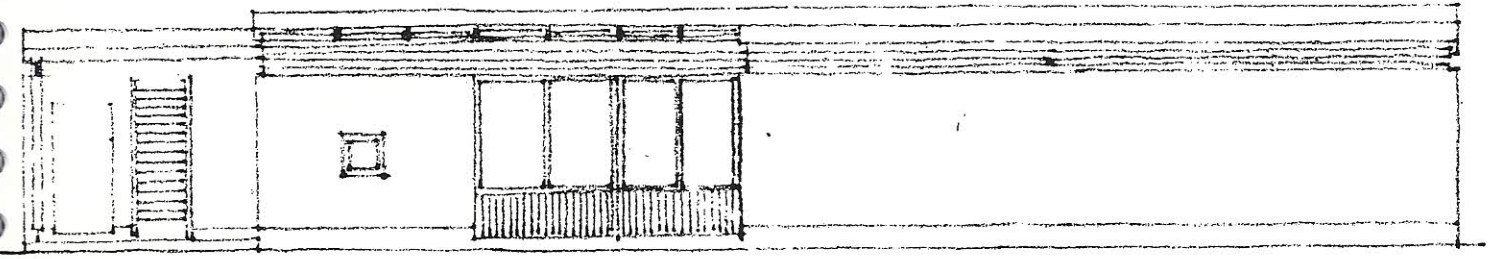
FASAD MOT ÖSTER

FASAD MOT VÄSTER

FASAD MOT SÖDER

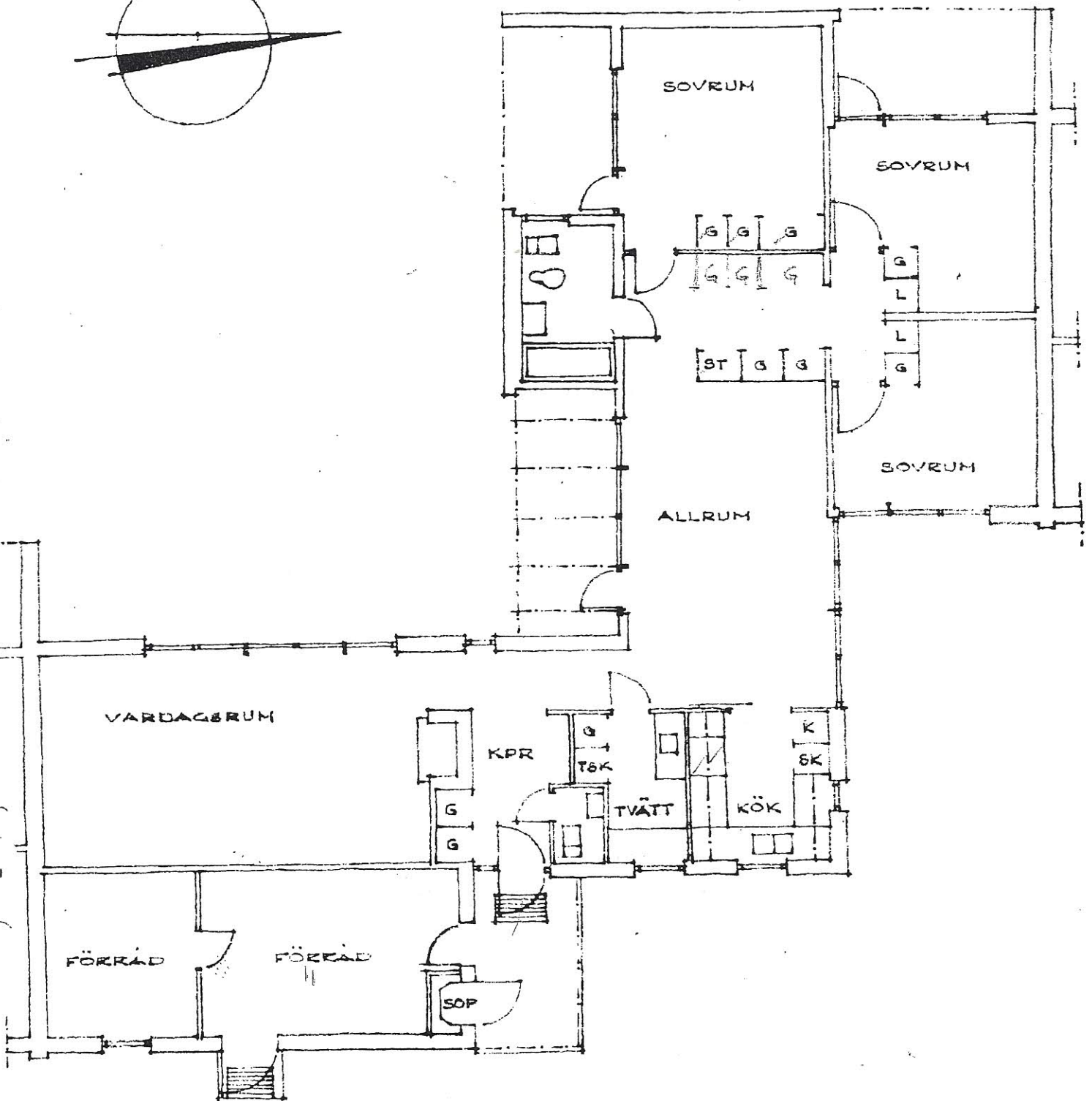
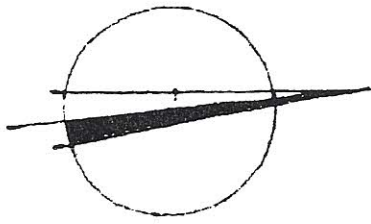

GAVEL MOT NORR

KÅANKÅRET TÄBY
FASADER SKALA 1:100.
HUS A, B, D, F OCH G

ORRJE & CO., A.B. STLM.
ARKITEXTVÄRDELNINGEN
LARS HELLMAN
ARK. ÖFR. AUG 67.

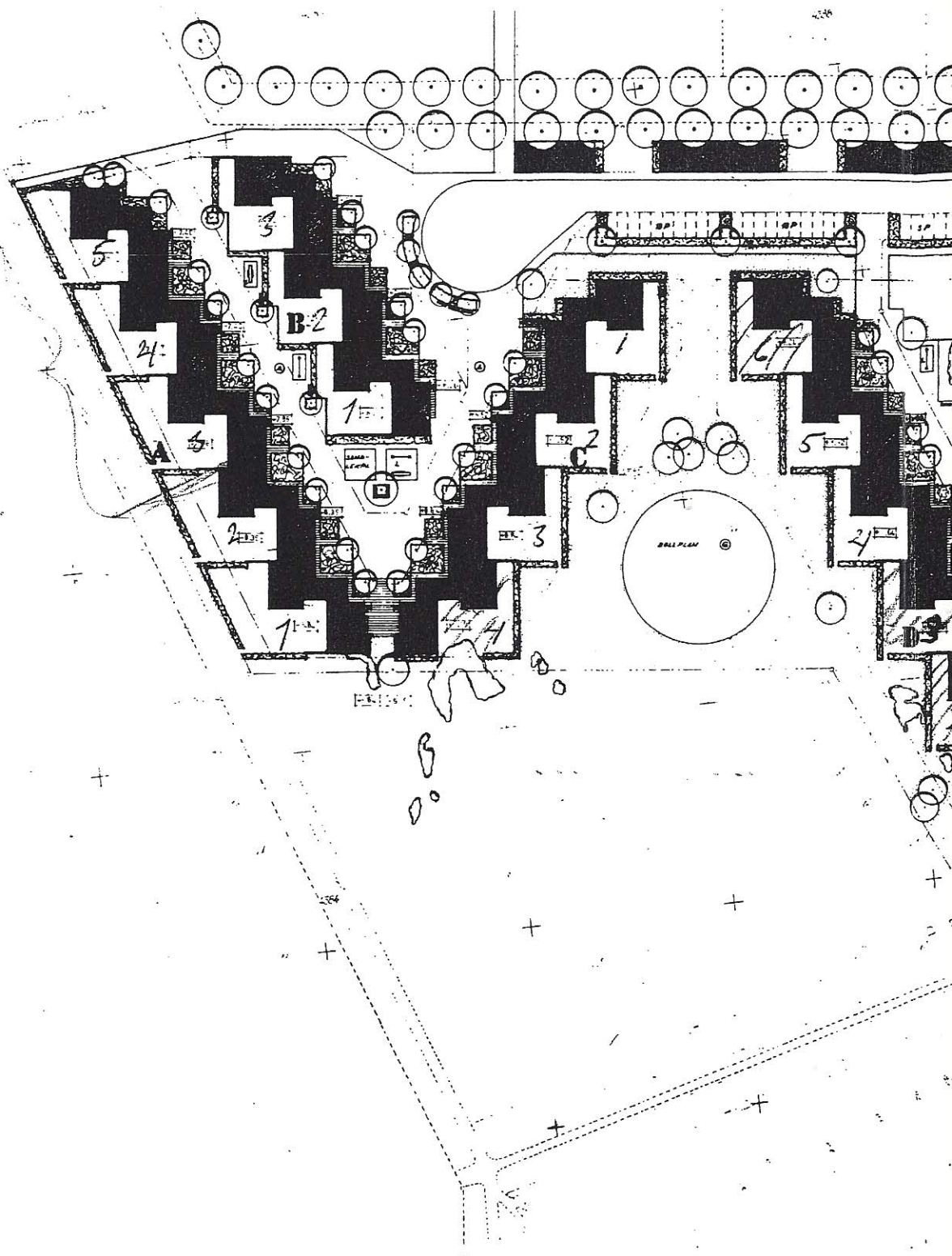

BOSTADSYTA 125 M²
 FÖRRÅDSYTA 22 M²

KV. ANKARET TÄBY
 PLAN SKALA 1:100
 HUS A, B, C, F och G

ORRJE & CO., A.B. STHLM
 ARKITEKTAVDELNINGEN
 LARS HELLMAN
 ARK SAR AUG. 67.

TECKENFÖRKLARING

- TENTERÄMME
- BEF. HUVUDRYM
- FÖRELL. HÄRKHÄLL
- SÖRE
- SÖF. TRÄS
- SÖRTRÄS
- FÖRCELL. TRÄS
- BOKPLANTERING
- GRÄS
- LERBYG. I SAND
- PLATTOR
- ASFALT
- LERDE
- JÄR
- SLÄTTEBÄDD
- SVAVT
- PÅLÄG
- LERKÖRREKAP
- BÄNK

195:1

KV, ANKARET, NÄSVPARK

SITUATIONSPLAN SK 1:400

PROJEKT NÄSVP. DEN 14/6 1941

J. E. Sandberg
 TORÅS, ÅKER, 217
 TEL. 47/100 423

Förteckning över lägenhetsinnehavare i Bostadsrättsföreningen NÄSBY ANKARE
 (Jfr planskiss)

Kvarter	Lägenhet nr	Gatunummer Långa raden	Namn
Ankaret	B1	2	Byrådirektör Å. Wahlgren
"	B2	4	Kapten Å. Widerström
"	B3	6	Arkitekt T. Rosander
"	A5	8	Stiftelsen Eva och Fabian Tamm
"	A4	10	Med. lic H. Teorell
"	A3	12	Herr T. Levin
"	A2	14	Vice amiral S. Lagerman
"	A1	16	Kommendörkapten B. Daggfeldt
"	C4	18	Kapten P. Hall
"	C3	20	Kapten R. Ericsson
"	C2	22	Kommendörkapten V. af Klint
"	C1	24	Löjtnant O. Bovin
"	D6	26	Löjtnant B. Lindeberg
"	D5	28	Kommendörkapten J. Kocken
"	D4	30	Överstlöjtnant B. Stiernfeldt
"	D3	32	Kapten L. Magnusson
"	D2	34	Kapten B. Ekström
"	D1	36	Kapten G. Eneskjöld
"	E4	38	Arkitekt L. Blücker
"	E3	40	Disponent R. Ericsson
"	E2	42	Kommendörkapten T. Lagerman
"	E1	44	Kommendörkapten R. Nilsson
Moringen	G4	46	Löjtnant D. Börjesson
"	G3	48	Kommendörkapten H. Breide
"	G2	50	Löjtnant G. Erlandsson
"	G1	52	Kommendörkapten B. Schubach
"	F5	54	Kommendörkapten B. Åhlund
"	F4	56	Kommendörkapten T. Malm
"	F3	58	Kommendör B. Hedlund
"	F2	60	Kapten J. Elvin
"	F1	62	Överstlöjtnant G. Kihlstedt